

ՀԱՅԿԵՆԻ ԵՒ
ՄԻԿՈՅԱՆԻ ԵՒ
ՅԱՆՈՒՅԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ԵՒ
ԼԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆ

Յ. ՅԱՆՔԵՂՅԱՆ

ՄԻԿՈՅԱՆԻ
ՅԱՆՈՒՅԱՆԻ

ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ
ԵՒ
ԼԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆ

ԵՒ
ԼԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆ

1960

ԵՒ
ԼԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆ

4

საქართველოს სსრ კოლიტიკური
და პედაგოგიური ცენტრის გამავრცელებელი საზოგადოება

ქართული
ბიბლიოთეკა

გ. ბანძელაძე

ფილოსოფიის მეცნიერებათა კანდიდატი

როგორი უნდა იყოს
საბჭოთა ოჯახი

91582
3
K

თბილისი
1960

568

I. ქალ-ვაჟის სიყვარული	4
სიყვარულის წყაროები	4
ერთგულება და ღალატი	9
სიყვარულის თავისუფლების საკითხი	15
II. მშობლიური სიყვარული	24
მშობლების მოვალეობა შვილების მიმართ	26
შვილების მოვალეობა მშობლების მიმართ	34

ავტორი — გელა დომენტის ძე ზანძელაძე
 რეცენზენტი — ფილოსოფიის მეცნიერებათა კანდიდატი
 ს. ლარცულაიანი
 რედაქტორი — ფილოსოფიის მეცნიერებათა კანდიდატი
 ვ. გავრიძე
 გარეკანი მხატვარ ო. კალაძისა

შვ. № 860

ტირაჟი 6,800

შპ 02290

გადაეცა წარმოებას 12/VI 60 წ; ხელმოწერილია დასაბეჭდად 10/VI 60 წ.
 ანაწყოების ზომა 6x9,5 ჭილაღდის ზომა 60x94; სასტამბო ფორმათა რაოდენობა 2,5 პირობით ფორმათა რაოდენობა 1,9

სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
 განმცემლობის სტამბა, თბილისი, ი. ჭავჭავაძის პროსპექტი, 1.
 Типография Издательства ТГУ им. Сталина, Тбилиси
 проспект И. Чавчавадзе, 1.

ქართველი
წიგნითმწიფეები

ოჯახი არის ადამიანური ცხოვრების ფორმა და ადამიანობის გამოვლენის სარბიელი. ვისაც სურს ადამიანური ცხოვრების ღირებულებათა ყველაზე ღრმა ფენებს ეზიაროს, ვისაც საზოგადოებრივი კეთილდღეობის ინტერესი ამოძრავებს, ვინც თავისი ქვეყნის პატრიოტია, ის აუცილებლად უნდა ზრუნავდეს ოჯახის შექმნის, განმტკიცებისა და განვითარებისათვის.

უფრო მეტის თქმაც შეიძლება. ოჯახური კეთილდღეობა არ უნდა წარმოვიდგინოთ როგორც მხოლოდ საზოგადოებრივი კეთილდღეობის საშუალება. ოჯახი საზოგადოების შემადგენელი უჯრედია და არა მისადმი დაქვემდებარებული მეორეხარისხოვანი ერთეული. ოჯახისა და ოჯახური კეთილდღეობის გარეშე საზოგადოებასა და საზოგადოებრივ კეთილდღეობას აზრი არა აქვს. ისტორიულად იცლებოდა და შეიძლება მომავალშიც არაერთხელ შეიცვალოს ოჯახური ურთიერთობის ფორმები, მაგრამ პრინციპულად ყოველთვის დარჩება ქალისა და ვაჟის სიყვარულზე დაყრდნობილი კავშირი ახალი თაობის წარმოქმნისა და ბედნიერი ცხოვრების უზრუნველყოფის მიზნით. ოჯახის საფუძველი, სწორედ ქალისა და ვაჟის სიყვარულია და სიყვარულისადმი დამოკიდებულების საკითხი ყოველი ზნეობრივი სისტემის უმნიშვნელოვანეს შინაარსს შეადგენს.

რას მოითხოვს კომუნისტური ზნეობა სიყვარულისა და ოჯახისადმი დამოკიდებულებაში? ზოგადი ზნეობრივი პრინციპია: ოჯახის სიყვარული, მისი დაფასება და პატივისცემა. ოჯახისადმი დამოკიდებულების ცნება გულისხმობს დამოკიდებულებათა ორ რიგს: 1. დამოკიდებულება ქალსა და ვაჟს შორის და 2. დამოკიდებულება მშობელსა და შვილს შორის. შესაბამისად, ოჯახის სიყვარულის ცნება შედგება ქალ-ვაჟის ანუ კოლ-ქმრული სიყვარულისა და მშობლიური სიყვარულისაგან. სხვა ნათესაური დამოკიდებულებანი ამ შემთხვევაში პრინციპული მნიშვნელობისა არ არის და, როგორც წესი დაიყვანება ან მშობლიურ (მაგალითად პაპა, შვილიშვილი) ან მეგობრულ (მაგალითად, და-ძმა) სიყვარულზე.

როგორი უნდა იყოს დამოკიდებულება ქალ-ვაჟის სიყვარულის? ქალ-ვაჟის ურთიერთობის უმაღლესი ფორმაა სიყვარული. სიყვარული არის არა მარტო სქესობრივი ურთიერთობა, როგორც ეს წარმოდგენიათ ზოგიერთებს, არამედ სქესობრივი ურთიერთობის საფუძველზე ამოღებული ნამდვილი ადამიანური გრძნობა. სიყვარული ვნებაა, მაგრამ კეთილშობილური ვნება, რომელიც გარკვეულ პირობებში სათნოებად იქცევა. როგორია ეს პირობები? სიყვარული სათნოებაა მაშინ, თუ მისი კონკრეტული ვითარება არ ეწინააღმდეგება გაბატონებულ ზნეობრივ შეხედულებებს, ჯანსაღ, გონივრულ ადათებსა და წესებს, თუ იგი არ იწვევს საზოგადოებრივი ინტერესების შელახვასა და რაიმე ბოროტებას.

სიყვარული როგორც სათნოება ვლინდება არა ურთიერთფლობასა და ექსპლოატაციაში, როგორც ამას ფიქრობს პრაგმატისტი პიატი, არამედ ურთიერთთავდადების მისწრაფებაში. მხოლოდ სიყვარულის შემთხვევაში შეიძლება იყოს ადამიანი სრულიად უანგარო და შეუბღალავი სინდისის მქონე იმ ადამიანის მიმართ, ვინც უყვარს. თუ ქალ-ვაჟის ურთიერთობაში ანგარება ან სიყალბე ჩაერია, მაშინ უკვე წყდება ნამდვილი სიყვარული და იწყება მისი გადაგვარება.

რა შეიძლება კვებადეს სიყვარულს, რა აძლიერებს ან რა ასუსტებს მას? სიყვარულს კვებავს უპირველეს ყოვლისა ქალ-ვაჟის ურთიერთობა, რაც ბევრად არის დამოკიდებული ურთიერთ ესთეტიკურ მოწონებაზე. ვაჟს ქალი იზიდავს არა მარტო იმიტომ,

¹ სიყვარულზე ასეთი მეშჩანური შეხედულებიდან შორს არ წახელა თანამედროვე ბურჟუაზიული იდეოლოგია. პრაგმატისტი პიატის აზრით, „ის, რაც სიყვარულად მიიჩნიათ, თავისთავად სხვა არაფერია, თუ არა სხეულის დაუფლება და ექსპლოატაცია“.

რომ იგი ქალია, არამედ არსებითად იმიტომ, რომ იგი მოსწონს. მიზიდულობის ძალა აქ მოწონების ფუნქციაა: რაც უფრო მოსწონს, მით უფრო იზიდავს იგი. სიყვარულს რომ მოწონებდა კვებავს და აძლიერებს, ამის უარყოფა ან მიჩქმალვა არაფრით არ იქნებოდა გამართლებული.

მაგრამ ისმის კითხვა: ამოიწურება თუ არა ამით სიყვარულის წყარო, ან არის თუ არა ეს სიყვარულის მთავარი წყარო? რა თქმა უნდა, არა. თუ ადამიანის სიყვარულს სქესობრივი ლტოლვის მეტი არაფერი ამოძრავებს, ასეთი სიყვარული იმთავითვე განწირულია, რამდენადაც სქესობრივი ლტოლვა მალე სუსტდება ადამიანის ემოციურ ბუნებაში შეჩვევის, მობეზრების, ადაპტაციის ფაქტორის მოქმედების გამო. თითქმის ისევე მალე მოგბეზრდებათ ერთი და იგივე ლამაზი სხეული, ზოგორც ერთი და იგივე გემრიელი ულუფა. ნამდვილმა სიყვარულმა კი მობეზრება არ იცის. ყოველ შემთხვევაში სქესობრივი ადაპტაცია არსებითად ვერ ასუსტებს სიყვარულს, თუკი ეს უკანასკნელი სრულიად სხვა წყაროთი იკვებება.

რა არის სიყვარულის ეს სხვა, უფრო არსებითი და ნამდვილი წყარო?—ურთიერთდაფასება, პატივისცემა და ერთგულება. სიყვარული უნდა ვლინდებოდეს სწორედ ამ ფორმებში. ეს სათანოდანი სიყვარულის არა მარტო წყაროა, არამედ მისი არსებითი ნიშნებიც არის. შეიძლება შესუსტდეს შეუღლის ლამაზი სხეულისადმი ლტოლვა, მაგრამ არასოდეს არ მოგბეზრდება ამ სხეულის „მფლობელი“ პიროვნება, მისი მშვენიერი სული, თუკი აფასებ და პატივს სცემ მას.

რა პირობებში შეიძლება ვაფასებდეთ მეუღლეს, პატივს ვცემდეთ და ერთგული ვიყოთ მისი? მხოლოდ იმ პირობებში, თუ ჩვენ გვეერთიანებს მასთან სულიერი ინტერესები. საერთო ზნეობრივი იდეალი, საერთო გემოვნება, საერთო მისწრაფებები სიყვარულის უმნიშვნელოვანესი წყაროებია. თავის მხრივ ზნეობის, გემოვნებისა და მისწრაფებების ერთიანობას ბევრად განაპირობებს კულტურის, ზოგადი განათლების დონისა და აზროვნების სიღრმის მეტ-ნაკლები ერთიანობა. ყოველივე ეს გადაიზრდება ხასიათის მსგავსება-თანხმობაში. ეს არის სიყვარულის ყველაზე ძლიერი წყარო.

ჩვენს სინამდვილეში ყოველთვის ასე როდი ხდება წყვილთა შერჩევა. ხშირად ცხოვრებაში გამოუსვლელ და გამოუცდელ ცხალ-გაზრდა ვაქვს ან ქალს მოეწონება ვინმე, გაიტაცებს სიყვარულის დამატობელი გრძნობა და ეკარგება ყოველგვარი დაკვირვების, შემოწმებისა და გამოცდის უნარი. ყველაფერი მარტო ვნებებით, კარგავს წონასწორობას, არავის არ უჯერებს, ბრძანებებს მშობლებისა და ნათესავების რჩევასა და დარიგებას, არ ერიდება მათთან განხეთქილებასაც კი, და ასეთ რომანტიულ ბურუსში გახვეული მიჰყვება ვნებათა ლელვას... ქორწინდება... ტკბება... მშვიდდება...

მაგრამ იფანტება რომანტიკული ბურუსი. ქრება ვნებათა ლელვა, იღვიძებს საღი აზრი, ფაქიზდება გემოვნება და გუშინდელი თავდავიწყებული მიჯნური თანდათან სასოწარკვეთილებაში ვარდება. იგი გრძნობს თავის შეცდომას. ასეთ ვითარებაში მხოლოდ ზოგიერთებს აღმოაჩნდებათ უნარი გადაიტანონ სასოწარკვეთილების პერიოდი, შეეგუონ სინამდვილეს, დახუჭონ თვალები გვიან შემჩნეულ ნაკლოვანებებზე და ბოლომდე გასწიონ ოჯახის მძიმე ჭაპანი. ეს შესაძლებელი ხდება მაშინ, როცა ორივე მხარე ერთნაირი გულმოდგინებით ცდილობს მომეზრების ფაქტორით შელახული სიყვარულის დაცვას, აღდგენასა და განვითარებას.

ამ ცდას ბევრად უწყობს ხელს შვილის გაჩენა. ბავშვი მშობლიური მოვალეობის გრძნობას წარმოშობს. ცხადია, ძველი სიყვარულის დაბრუნება შეუძლებელია, მაგრამ ერთად ცხოვრებას არ განიცდიან ტანჯვად. ასეთი ოჯახი შეიძლება საბოლოოდ შენარჩუნებულ იქნეს, თუ დროთა განმავლობაში მიღწეული იქნება ცოლისა და ქმრის ხასიათების, გემოვნებისა და მისწრაფებების ერთიანობა-შესაბამისობა. წინააღმდეგ შემთხვევაში ოჯახი ჯოჯოხეთად იქცევა.

შეუძლებელია ვილაპარაკოთ ცოლ-ქმრულ სიყვარულზე, ერთგულებასა და ოჯახურ ბედნიერებაზე ისეთ ოჯახში, სადაც ქმარი კულტურულია, კეთილშობილი და მაღალი იდეების მქონე, ხოლო ცოლი—მეშჩანი, ეგოისტი და შეუგნებელი; ან კიდევ, პირიქით, სადაც ცოლი გონიერი, კეთილი და მშვენიერია, ხოლო ქმარი მოკლებულია ყოველივე ამას. ოჯახურ ბედნიერებას საფუძველი ერყვება მაშინაც, თუ დიდი სხვაობაა ცოლსა და ქმარს შორის ტემპერამენტის მხრივ. ცოლქმრული ურთიერთობა, გარდა სულიერ-უნართა თანასწორობა-შესაბამისობისა, აუცილებლად მოითხოვს

ფიზიკურ უნართა მეტ-ნაკლებ თანასწორობასაც. ქალ-ვაყის სუ-
ლიერ და ფიზიკურ უნართა ასეთი ერთიანობისა და წინასწორო-
ბის პირობებში წარმოიშობა ნამდვილი გრძნობა, სიყვარული.

გამოდის, რომ თუ სიყვარული ვნებაა, სულიერად მუდმივანა,
ამ სულიერ მოვლენას აქვს თავისი ობიექტური, საფუძველი სიყვარ-
ულის ობიექტური საფუძველი თანასწორობაა. სწორედ ეს არის
წყვილთა შერჩევის სწორი, გონივრული პრინციპი. თანასწორო-
ბაში იგულისხმება არა მარტო და არა იმდენად გარეგნობის, ფი-
ზიკურ-ესთეტიკური მონაცემების თანასწორობა, (ამას მესამე
პიროვნება უფრო ამჩნევს, ვიდრე თვითონ დაწყვილებების მსურ-
ველნი), არამედ ხასიათების თანხმობა, რაც შედგება ფსიქოლო-
გიური, ეთიკური, ესთეტიკური და ინტელექტური ინტერესების
ერთიანობისაგან.

გამორიცხული არაა შესაძლებლობა, რომ სრულიად სხვადა-
სხვა გემოვნებისა და განათლების მქონე ადამიანებს უყვარდეთ
ერთმანეთი, მაგრამ ძნელად თუ გაძლებს სიყვარული იქ, სადაც
სხვაობაა ზნეობრივ შეხედულებებში, მოქმედებებში, პიროვნულ
მისწრაფებებსა და ხასიათში. როცა ხასიათის ერთიანობაზეა მსჯე-
ლობა, არ იგულისხმება მათი იგივეობა. სრულიად საკმარისია და
ზოგჯერ უფრო ეფექტურიც ხასიათების შესატყვისობა და არა ეგი-
ვეობა. თანასწორობის ცნება ამ ასპექტში მორალური თანასწორობაა
და ეს არის ურთიერთდაფასებისა და პატივისცემის საფუძველი.
ხოლო თუ მხედველობაში მივიღებთ სქესთა ბიოლოგიურ უთანას-
წორობას, მაშინ სრულიად სპეციფიკურ ხასიათს იღებს ვაყის
მოვალეობა ქალის მიმართ და ქალისა—ვაყის მიმართ.

ცნობილია, რომ ქალი ნაზი და სუსტი არსებია, ამიტომ თით-
ქმის ყველა ხალხის ტრადიცია მოითხოვს განსაკუთრებულ პატივის-
ცემას ქალისადმი. შესამჩნევად ძლიერია ეს ტრადიცია ჩვენში,
ქართულ ხალხში. ჩვენი ერი რომ ძველთაგანვე ცნობილია ქალის
უპირატესი თავყანისცემით, ეს ნათლად დასტურდება ენობრივი
მონაცემებითაც; გამოთქმებში — დედ-მამა, და-მმა, ცოლ-ქმარი,
გოგო-ბიჭი, ქალ-ვაყი, დედა-სამშობლო, დედაბოძი და სხვ., —
პატივისცემის მხრივ ქალი ყოველთვის წინ არის დაყენებული.
ვიდრე მამაკაცი. ისტორიულად შეიძლება ეს მატერიალურ კვა-
ლი იყოს, როცა ქალი ითვლებოდა ოჯახის უფროსად და ის იყო
ყველაფერში ხელმძღვანელი და განმკარგულებელი. ამჟამად კი
ცხადია, ჩვენ ქალებს ვაფასებთ და პატივს ვცემთ არა მხოლოდ

მათი ფიზიკური სისუსტისა და სინაზის გამო და არც მხოლოდ წარსული ისტორიული დამსახურების გამო. ქალისადმი საყვანის-ცემას სხვა უფრო მნიშვნელოვანი და საყურადღებო საფუძვლები აქვს.

ჯერ ერთი, ქალი ის არსებობს, რომლის გარეშეც არც მხოლოდ სიცოცხლე და ცხოვრება შეუძლებელია საერთოდაც, არამედ ნუ იფიქრებენ აქა-იქ შემორჩენილი დონჟუანები ან დონჟუანობის მსურველნი, რომ ჩვენ აქ ვლაპარაკობთ სექსუალურ ტკობაზე. ქალი სიცოცხლის გაგრძელებისა და კაცობრიობის უკვდავების პირობაა. მართალია, ამ მხრივ არც მამაკაცები არიან ვალში ქალების მიმართ, მაგრამ ქალ-ვაჟთა ბიოლოგიური ხვედრი მაინც სხვადასხვაა.

ხედმეტია იმაზე ლაპარაკი, თუ რაოდენ მძიმეა ქალის ხვედრი ვაჟთან შედარებით. ქალი მშობელია და ვაჟს არასოდეს არ შეუძლია სრულად წარმოიდგინოს მთელი ის შინაგანი განცდა, ტანჯვა და წვალება რასაც დედა-მშობელი განიცდის. დედის ბიოლოგიური ხვედრი შეუდარებლად მძიმეა. მართალია, დედას აქვს გარკვეული მორალური უპირატესობა, შინაგანი სულიერი სიამოვნებისა და კმაყოფილების განცდა, მაგრამ ეს ოდნეადაც ვერ ანაზღაურებს შვილის შობისა და გაზრდისათვის გაწეულ ტანჯვა-წვალებასა და შრომა-გარჯას. თუ არ შეიძლება ბიოლოგიური ხვედრის შემსუბუქება, სამაგიეროდ შეიძლება სოციალური ხვედრის შემსუბუქება. ამის საშუალებაა ქალის უპირატესი დაფასება და პატივისცემა. ქალის ფიზიკური ტანჯვა მამაკაცმა უნდა აანაზღაუროს მისთვის მორალური სიხარულისა და კმაყოფილების მინიჭებით. ამის გამო უნდა ვცემდეთ პატივს ქალს და არა უბრალოდ მისი ფიზიკური სისუსტისა და სინაზის გამო.

სისუსტე თავისთავად ღირსება არაა; ღირსება არის მხოლოდ სინაზისა და სილამაზის პარამონიული ერთიანობა — მშვენიერება. მაგრამ ზნეობრივი ღირებულებით მშვენიერი ქალის ღირსება ვერასოდეს ვერ მივა დედის ღირსებასთან. მშვენიერი ქალი სიამოვნების წყაროა დროის მეტად განსაზღვრულ პერიოდში, დედა კი საერთოდ ადამიანთა მოდგმის უკვდავების საფუძველია. ამკარაა, თუ რომელი უფრო ღირებულთა მშვენიერი ქალის ზნეობრივი ღირსება კულმინაციას მაშინ აღწევს, როცა იგი არა მარტო მშვენიერი ქალია, არამედ ამავე დროს დედაც არის, კარგი მზრუნველი დედა და ერთგული მეუღლე.

ქალი დასაფასებელია არა მარტო იმიტომ, რომ იგი ადამიანის ბიოლოგიური მთლიანობის პირობაა, არამედ უმთავრესად იმიტომ, რომ იგი ღედაა, ერთგული მეუღლეა, ყველაზე ნდობი მეგობარია. ქალში უნდა ვეძებდეთ სწორედ მეგობარს და არა მხოლოდ ბიოლოგიური მოთხოვნების დაკმაყოფილების სარგებლობად. მანამდე, ვიდრე ამცირებს ქალს ის ვაჟი და მამაკაცი, რომლებმაც შექმნეს მხოლოდ ქალს და არა მეგობარს. მხოლოდ ბიოლოგიური მოთხოვნილება ხომ ცხოველსაც გააჩნია და ხშირად არა ნაკლებ ძლიერი, ვიდრე ადამიანს. ქალ-ვაჟის ურთიერთობის მხოლოდ სექსუალურ ურთიერთობაზე დაყვანა ადამიანური ღირსების შელახვაა და ეს ერთნაირად ეხება როგორც ქალს, ისე ვაჟს. ვაჟი არა მარტო ქალს ამცირებს ამით, არამედ საკუთარ თავსაც და ცხოველურ მდგომარეობამდე დაბლდება.¹

მაშასადამე, ქალისადმი დამოკიდებულების კომუნისტური პრინციპი მოითხოვს პატივს ვცემდეთ მას საერთოდ, მისი ფუნქციებისა და ღირსებების გამო და მასთან ურთიერთობაში გვამოძრაებდეს არა წუთიერი დატკობა-სიამოვნება, არამედ ახლო მეგობრობა და შთამომავლობის გაჩენის მისწრაფება. ასეთი მეგობრობისა და შეერთების ყველაზე გონივრული და კანონიერი ფორმა არის ქორწინება, ახალი ოჯახის შექმნა. ცოლქმრული ურთიერთობა ქალსა და ვაჟს შორის ურთიერთობის ყველაზე მაღალი ფორმაა და სწორედ ამ უმაღლეს ფორმას აკანონებს სახელმწიფო თავისი კანონმდებლობით. ოჯახისა და ქორწინების ინსტიტუტი ჩვენი საზოგადოებისა და სახელმწიფოს საყრდენია.

ერთგულება და ღალატი

ოჯახური წყვილი, ცოლი და ქმარი, დაპირისპირებულთა ცოცხალი ურთიერთობაა, რაც იძლევა თაობის გაჩენისა და კაცობრიობის განვითარების შემდგომ შესაძლებლობას.

ცოლი და ქმარი ანუ ოჯახი განსხვავებულთა ერთიანობა და იგივეობაა. განსხვავებული არიან ისინი ბიოლოგიურად, ხოლო იგივეობრივნი ანუ თანასწორნი არიან სოციალურად და მორა-

¹ კ. მარქსი „წმინდა ოჯახის“ მოსამზადებელ მასალებში წერდა:

«В отношении к женщине, как к добыче и объекту, служащему для удовлетворения общественной похоти, выражена бесконечная деградация человека», К. Маркс и Ф. Энгельс, соч., т. III, стр. 621.

ლურად. ამით აიხსნება, რომ დღეს საბჭოთა ოჯახში არ არსებობს არც ქმრის ბატონობა და უფროსობა ცოლზე და არც ცოლისა ქმარზე. ფაქტიურად ჩვენ ხშირად ვხვდებით ერთ-ერთის უფროსობას ან ასეთი უფროსობისადმი მიდრეკილებას, რაც ცოლსა და ქმარს შორის მუდმივი უთანხმოებისა და კონფლიქტის უწყობია, მაგრამ ასეთი ფაქტების არსებობა ამ მოვლენის ბუნებრივი შედეგად როდი ლაპარაკობს. ზნეობრივია ცოლისა და ქმრის აბსოლუტური მორალური თანასწორობა, ხოლო დანარჩენი თითოეული მათგანის ღირსებასა და დამსახურებაზეა დამოკიდებული. იქ, სადაც ნამდვილი მეგობრობაა ცოლსა და ქმარს შორის, არასოდეს არ ისმის უფროს-უმცროსობისა და პრიორიტეტის საკითხი.

მაშასადამე, თუ ქალსა და ვაჟს შორის ურთიერთობის საფუძველი ქორწინება და ოჯახია, თვით ოჯახის საფუძველი არის თანასწორობის მოთხოვნილება. იქ, სადაც არ არის თანასწორობა და ერთ-ერთი მხარე ჩაგრავს რაიმე მხრივ უპირატესობით, — იქ არ შეიძლება იყოს მეგობრობა და ნამდვილი მოწინავე კომუნისტური ოჯახი. არც ეკონომიურ-მატერიალური შემოსავლის უნარიანობის, არც ინტელექტუალური განვითარების დონის და არც ფიზიკურ-ესთეტიკური მონაცემების სხვადასხვაობა არ შეიძლება იყოს ცოლსა და ქმარს შორის რაიმე მორალური უპირატესობის საფუძველი. მორალური უპირატესობა კეთილი ნებისა და სინდისის სიწმინდის საქმეა და არა ეკონომიური, ინტელექტუალური ან ფიზიკური მონაცემებისა.

რადგან ყოველგვარ შემთხვევაში ცოლი და ქმარი მორალურად თანასწორნი არიან, ამიტომ მათ ერთმანეთის მიმართ ასეთივე თანასწორი მოვალეობა და პასუხისმგებლობა აკისრიათ. კომუნისტური ზნეობის მიხედვით არც ერთის მხრივ არ არის გამართლებული რაიმე მოვალეობის სრულიად უმნიშვნელო დარღვევაც კი. ცოლი ისევეა პასუხისმგებელი ქმრის წინაშე, როგორც ქმარი ცოლის წინაშე.

ურთიერთმოვალეობათა მთელი სისტემის ძირითადი შინაარსი არის ერთგულება, ურთიერთბატონობის ცემა და თავმოყვარეობის გაფრთხილება. ღალატი იმიტომ ითვლება ცოლქმრული ურთიერთობის ყველაზე უხეში დარღვევის გამოვლენად, რომ იგი ლახავს ერთ-ერთი მათგანის კანონიერ თავმოყვარეობას.

ეყრდნობა რა ამას, სახელმწიფო ოჯახის ზნეობრივ სიწმინდეს მკაცრად იცავს და ღალატს მიიჩნევს განქორწინების საკმაოდ სა-

ფუძელად. ვისაც ოჯახის ერთიანობა და სიმტკიცე უნდა, ის არ უნდა ღალატობდეს ქორწინების ძირითად პირობას — ურთიერთ-ერთგულეობას.

სამწუხაროდ, ყველა ასე როდი უყურებს ცოლსა და ქმარს შორის თანასწორობის ზნეობრივ მოთხოვნას. **საქართველოში** გაბატონებულიც კია ის ძველი, ისტორიულად **ქრისტიანული** მემკვიდრეობა, ფიტქოს ქმრის მხრივ ღალატი ნაკლები ბოროტება იყოს, ვიდრე ცოლის მხრივ ღალატი. ამის ახსნა ადვილია, მაგრამ გამართლება — ყოვლად შეუძლებელია. თანამედროვე ზნეობა არ იზიარებს ამ ნორმებს. ღალატი ორივეს მხრივ ერთნაირი ზნეობრივი დანაშაულია. ზნეობრივი დანაშაულის შემსუბუქება როდია ის, რომ მამაკაცები უფრო ხშირად ღალატობენ ცოლებს, ვიდრე ქალები ქმრებს. უზნეობის სიხშირე კი არ ამსუბუქებს, არამედ, პირიქით, ამძიმებს დანაშაულს.

მეორე მხრივ, სწორი არაა ღალატის რაოდენობრივ მეტნაკლებობაზე ლაპარაკი. ქალების სარეზერვო არმია არსად არ არსებობს და, როცა ქმარი ღალატობს თავის ცოლს, ამით ვინმეს ცოლი ან საცოლე ღალატობს თავის ქმარს ან საქმროს.

აქ პრინციპულად არაფერს ცვლის ის, რომ ერთი მოღალატე ქალის „ბაზაზე“ შეიძლება არსებობდეს მრავალი მოღალატე ვაჟი. არ ცვლის სწორედ იმიტომ, რომ ასეთივე წარმატებით შეიძლება ერთი მოღალატე ვაჟის „ბაზაზე“ არსებობდეს მრავალი მოღალატე ქალი.

ზოგჯერ ამბობენ, რომ ქალი უფრო ნაკლებად ღალატობს მხოლოდ და მხოლოდ ბიოლოგიური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების გულისათვის, ვიდრე ვაჟი. ასეთი შეხედულების მიხედვით თუ ქალი ღალატობს, ეს იმას ნიშნავს, რომ იგი მეგობარს ეძებს და არა ვაჟს, ვაჟი კი, როგორც წესი, ქალს ეძებს და არა მეგობარს. აქედან ასკვნიან, რომ მეგობრისა და საყვარელი ადამიანის გულისათვის ღალატი უფრო მისატყვებელია, ვიდრე ღალატი სრულიად შემთხვევითი ადამიანის გულისათვის.

ასეთი თვალსაზრისი სწორი არ უნდა იყოს ორი მოსაზრების გამო: ჯერ ერთი, ვის შეუძლია სტატისტიკურად დაასაბუთოს, რომ მართლაც ქალი უფრო ეძებს მეგობარს, ვიდრე ვაჟი. მეგობრის ძიებასა და შეძენაზე არც ვაჟი იტყვის უარს, თუკი მას არა ჰყავს მეგობარი და მხოლოდ ცოლი ჰყავს. მეორე მხრივ, ვინ დაასაბუთა, რომ მეგობრის გულისათვის (და მეგობართან) ღალატი უფრო

ნაკლები ბოროტებაა, ვიდრე შემთხვევით ადამიანთან (ანუ მხოლოდ ბიოლოგიური მოთხოვნების გულისთვის) ლაპარაკი? შეიძლება სწორედ პირიქით: როცა ქალს უყვარს სხვა და ამიტომ ლაპარაკს ქმარს, ეს იმას ნიშნავს, რომ მას არ უყვარს ქმარი. შეურაცხყოფას აყენებს და ამცირებს მას ამ სხვა გვერდის წინაშე (თუ ლაპარაკი ცუდად შენიღბულია, მაშინ — ყველას წინაშე). ხოლო როცა ვაჟი ყოველგვარი სიყვარულის გარეშე ეარშიყება სხვას და ლაპარაკს მეუღლეს, არაა გამორიცხული, რომ მას ყველაზე უფრო ისევ თავისი მეუღლე უყვარდეს და გარკვეული აზრით „არ“ ამცირებდეს, შეურაცხყოფას „არ“ აყენებდეს მას. ზოგიერთები ისე გადაგვარებული არიან ზნეობრივად, რომ თავიანთი მეუღლეების „წარმატებებს“ საკუთარ აქტივშიც იწერენ.

ყოველივე აქედან გამომდინარეობს, რომ არ შეიძლება ლაპარაკი ცოლ-ქმრული ლაპარაკის ბოროტების მეტნაკლებობაზე. ლაპარაკი ერთნაირი ბოროტებაა ორივეს მხრივ, ისე როგორც ერთგულდება ერთნაირი სათნოებაა ორივეს მხრივ.

არაფერი ისე არ უწყობს ხელს ქალ-ვაჟს შორის სიყვარულს, როგორც ერთგულდება. ერთგულდება ფართო ცნებაა, მაგრამ ამ შემთხვევაში ლაპარაკია მის ვიწრო მნიშვნელობაზე, ცოლქმრულ ერთგულდებაზე. ცოლქმრული ერთგულდება იმდენად ძირითადი და მნიშვნელოვანია ოჯახის სიმტკიცისათვის, რომ ჩვეულებრივ მას აიგივებენ პატიოსნების ცნებასთან. როცა ამბობენ: ეს ქალი ან კაცი პატიოსანიაო, გულისხმობენ მის პატიოსნებას ცოლქმრული ერთგულების სფეროში. რაც უნდა წესიერი იყოს ადამიანი სხვა მხრივ, არასოდეს არ ამბობენ მასზე — პატიოსანიაო, თუ იგი თავშეუყავებელია სქესობრივი ცხოვრების მხრივ.

აქედან ნათლად ჩანს, თუ რა ადგილი უჭირავს სქესობრივ ერთგულებას ადამიანის ზნეობრივ ცხოვრებაში. ერთგულდება სიყვარულის ყველაზე მძლავრი ფაქტორია. ოჯახური ცხოვრების ბედნიერების მხრივ მეუღლის ერთგულდება არის ბედნიერების მეტად მნიშვნელოვანი წყარო. ბედნიერია ადამიანი, როცა იცის, რომ მისი ყველაზე ინტიმური ცხოვრების ობიექტი, სულიერი და სხეულებრივი ნეტარების წყარო წმინდა და ხელშეუხებელია. მართალია, ამის ცოდნა ყოველთვის არაა შესაძლებელი, თუნდაც იმიტომ, რომ ამ სფეროში ცოდნა შეიძლება ეხებოდეს მხოლოდ წარსულს და აწმყოს, მაგრამ არა მომავალს. ცოდნის მაგიერ აქ

უმთავრესად საქმე გვაქვს რწმენასთან, დარწმუნებულობასთან. მაგრამ მეუღლის ერთგულებაში დარწმუნებულობა მისი პატიოსნების რწმენა ისეთივე წყაროა სულიერი სიმშვიდის, კმაყოფილებისა და ბედნიერებისა, როგორც მისი ერთგულების ქეშმარიტი, ფაქტობრივი ცოდნა (თუკი შეიძლება მისი ცოდნა, რომ ადამიანი ზუსტად იცოდეს მეუღლის ყოველი მოქმედება და ყოველი განზრახვა).

თუ შერყეულია მეუღლის მხრივ ერთგულების რწმენა, ეს არის ყველაზე საშინელი, დამტანჯველი გრძნობის — ტუკია — ნობის წყარო. დაუდრწმუნებლობის, უნდობლობისა და ეჭვიანობის განცდები ღრღნის ადამიანის სულს, შლის მის ნერვულ სისტემას, ართმევს ადამიანს სულიერ სიმშვიდეს და ყოველგვარ ოჯახურ ბედნიერებას. მშობლიური გრძნობის სიტკბოებაც კი იწრილილება და სუსტდება მეუღლის მიმართ ეჭვიანობის პირობებში.

ეჭვიანობის ცნება ჩვენ გვესმის, როგორც ერთგულებაში დაუდრწმუნებლობა, ადამიანის რწმენის მერყეობა დადებითსა და უარყოფით შეხედულებებს შორის, თანაც ისეთი მერყეობა, როცა უფრო უნდობლობაა, ვიდრე ნდობა, უფრო ცუდი გჯერა, ვიდრე კარგი. ეჭვიანობა ისეთი გრძნობაა, როცა ყოველ წვრილმანში დალატის ნიშანს ხედავ, ყველაფერს ტენდენციურად და უნდობლობის თვალთ უყურებ.

რამდენადმე განსხვავებული შინაარსია ამ ცნების რუსულ შესატყვისში — ревность-ში. იგი ნიშნავს პიროვნების უარყოფით დამოკიდებულებას მისი საყვარელი არსების მხრივ სხვისი სიყვარულისადმი. ადამიანი ვერ ეგუება იმას, რომ მის საყვარელ არსებას სხვა უფრო უყვარს, ან საერთოდ რომ უყვარს სხვა. ამ გრძნობას ზოგიერთები თვლიან მანკიერებად, რამდენადაც იგი ეგოიზმის გამოხატულებად მიაჩნიათ. ეგოიზმი აქ თითქოს იმაშია, რომ არ გინდა შენს საყვარელ არსებას შენზე მეტად სხვა უყვარდეს.

ჩემი აზრით, ეს გრძნობა მართლაც ეგოიზმი და მანკიერებაა მხოლოდ მაშინ, როცა მე არ მინდა, რომ ჩემი საყვარელი არსება ჩემს ვარდა ან ჩემზე უფრო სხვას აფასებდეს, სხვა უყვარდეს მას. მაგრამ იგი არაა ეგოიზმი და მანკიერება, თუ მე ის კი არ მაწუხებს, რომ სხვა უფრო უყვარს, არამედ ის, რომ მე მლაღატობენ. არავის არ უნდა უნდოდეს, რომ მას ღალატობდნენ, ე. ი. ამ აზ-

ბოლო სამ გზას უფრო ხშირად ადგებიან ქალები, ვიდრე მა-
მაკაცები, და სწორედ ამიტომ ჰგონიათ, თითქოს მამაკაცის მხრივ
ღალატი უფრო ნაკლები ბოროტება იყოს, ვიდრე ქალის მხრივ
ღალატი.

რომელია უფრო სწორი გზა ღალატზე რეაგირების მიზნით?
დან? ძალიან ძნელია ამის თქმა, ყოველ შემთხვევაში მსგავსე
რიგში ის უნდა აღინიშნოს, რომ ზნეობრივი თვალსაზრისით ყო-
ველად გაუმართლებელია ფიზიკური შურისძიება და შეურაცხყოფა
ეს დიდი უკულტურობაა. ზნეობრივი სიმდაბლეა სამაგიეროს მიზ-
ღვევა. შეიძლება მეუღლის ღალატის გამო გულაცრუებულს შე-
გიყვარდეს ვინმე და მოლაღატე მეუღლეს უღალატო. სიყვა-
რული ერთგვარად არბილებს და ასუსტებს ღალატის მანკიერებას,
მაგრამ სიყვარულის გარეშე სპეციალურად უღალატო იმის გამო,
რომ შური იძიო — სულმდაბლობაა; პატარა სულისა და ღირსების
არმქონე ადამიანები იქცევიან ასე.

ყველაზე რთულია ოჯახის დანგრევის საკითხის შეფასება. ყვე-
ლაფერი დამოკიდებულია ადამიანის ხასიათზე, მის თავმოყვა-
რეობაზე. მაღალი ზნეობის ადამიანი ამ საკითხს წყვეტს არა თა-
ვისი თავმოყვარეობის ინტენსივობისა და განცდილი მორალური
ტრავმის სიმძიმის მიხედვით, არამედ მოლაღატე მეუღლისადმი,
შვილისა, ნათესავ-მეგობრისა და საზოგადოებრივი აზრისადმი მი-
სი დამოკიდებულების მიხედვით. თუ მას უყვარს თავისი მეუღლე,
თუ მას აფიქრებს შვილის აღზრდის ბედი და გრძნობს მაღალ
პასუხისმგებლობას მის მიმართ, თუ იგი ანგარიშს უწყევს მშობ-
ლებს, ნათესავებს, მეგობრებს და საზოგადოებრივ აზრს საერ-
თოდ, მაშინ იგი ცდილობს გადაიტანოს ეს ტრავმა და ამატიოს,
თუკი ასეთ პატიებას ითხოვენ და გამოსწორების პირობას ან
იმედს იძლევიან. ?!

თითქოს შესაძლებელი ყოფილა ღალატზე რეაგირების ფორ-
მათა შეფასების ერთგვარი კლასიფიკაცია. ყველაზე სწორი და
კეთილშობილური უნდა ჩანდეს ზნეობრივი გაკიცხვა და პატიება.

← სიყვარულის თავისუფლების საკითხი

ყოფილან და არსებობენ ისეთი ადამიანებიც კი, რომლებიც
მიუხედავად მეუღლის მხრივ ღალატისა, არაათუ სჯიან მას,
არამედ ხელს არ უშლიან, პირიქით ზოგჯერ ხელს უწყობენ კიდევ

მათ. ხელს უწყობენ იმაში, რომ ისინი დატკბნენ საყვარელ ადამიანებთან (ან საერთოდ სხვებთან) ურთიერთობით. ისმის კითხვა: მაღალ შეგნებასთან გვაქვს აქ საქმე თუ ზნეობრივ ინდივიდუალურობასთან? შეიძლება ერთი იყოს და მეორეც.

თუ ლაპარაკია ახალი სიყვარულის გამო დაღუპვის შესახებ, ნამდვილ ადამიანურ ზნეობასთან გვაქვს საქმე. კარგად იცო, კერძოდ, ჩერნიშევსკის თვალსაზრისი, რომლის მიხედვით, სადაც ნამდვილი სიყვარულია და არა მარტო წუთიერი გატაცება, იქ უზნეობასთან არა გვაქვს საქმე. ასეთი შეხედულება ნამდვილ ადამიანურ ზნეობაზე ხშირად ეწინააღმდეგება ტრადიციებს, ადათებსა და ჩვევებს და ეს წინააღმდეგობა არაერთხელ გამხდარა მსოფლიო ლიტერატურაში დრამატული კონფლიქტების წყაროდ. უფრო მეტიც. არსებითად სწორედ ასეთი კონცეფციაა გატარებული მსოფლიო მხატვრული ლიტერატურის თითქმის ყველა ცოტად თუ ბევრად აღიარებულ ნაწარმოებში. კონფლიქტის ძირითადი თემაა ოფიციალურად აღიარებული ზნეობისა და ნამდვილი ადამიანური ზნეობის მოთხოვნათა შეჯახება. მარცხდებიან თითქმის ყოველთვის მაღალი ზნეობის მატარებელი გმირები, მაგრამ მათი დამარცხებით იმარჯვებს მაღალი ზნეობის იდეა.

ავტორებისა და მკითხველების სიმპათია, როგორც წესი, ყოველთვის მაღალი ზნეობის მხარეზეა. მოვიგონოთ თუნდაც ტოლსტოის „ანა კარენინა“, რომენ როლანის „შთაგონებული სული“, ყაზბეგის „ხევისბერი გოჩა“, ვაჟა-ფშაველას „ალუდა ქეთელაური“ და სხვა მრავალი.

კლასიკური მხატვრული ლიტერატურის ეს ტენდენცია თითქოს მიუთითებს იმაზე, რომ ადამიანური ღირსების ცნება მოითხოვს სიყვარულის თავისუფლებას ყოველგვარი სამართლებრივი და ადათობრივი ბორკილებისაგან. სიყვარული რომ თავისუფალი უნდა იყოს მატერიალური, ეროვნული, რელიგიური და მსგავსი სხვა ფაქტორებისაგან, ეს დავას არ იწვევს. მაგრამ რა მხრივ არ შეიძლება თავისუფალი იყოს სიყვარული? ამ საკითხზე მეტად მნიშვნელოვან მოსაზრებებს გამოთქვამდა ვ. ი. ლენინი ინესა არმანდისადმი მიწერილ წერილებში. მოვიყვანოთ აქ ამ წერილებიდან ძირითადი ადგილები:

„...§ 3 — «სიყვარულის თავისუფლების მოთხოვნა (ქალთა)» გირჩევთ სულ ამოავდოთ.

ნამდვილად ეს პროლეტარული კი არა, ბურჟუაზიული მოთხოვნა გამოდის.

მართლაც, რას გულისხმობთ ამ მოთხოვნით? რა შედეგებს ვეგულისხმობთ ამ მოთხოვნით?

1. სიყვარულის საქმეში თავისუფლება მატერიალური (საქონლისაგან) ან გარიშეპისაგან?
2. აგრეთვე მატერიალური ზრუნვისაგან?
3. რელიგიური ცრურწმენებისაგან?
4. შამის მიერ აკრძალვისაგან?
5. «საზოგადოების» ცრურწმენებისაგან?
6. წრის (გლეხური თუ მეშჩანური თუ ინტელიგენტურ-ბურჟუაზიული წრის) ვიწრო გარემოსაგან?
7. კანონის, სასამართლოს და პოლიციის ბორკილებისაგან?
8. სიყვარულში სერიოზულისაგან?
9. ბავშვების შობისაგან?
10. ადიულტერის თავისუფლება? და სხვ.

მე ბევრი (რა თქმა უნდა, არა ყველა) ვლფერი ჩამოვთვალე. თქვენ, რასაკვირველია, გულისხმობთ არა №№ 8—10, არამედ ან №№ 1—7 ანდა №№ 1—7-ის მსგავსს.

მაგრამ №№ 1—7-სათვის სხვა აღნიშვნა უნდა ამოირჩიოთ, რადგან სიყვარულის თავისუფლება ზუსტად არ გამოხატავს ამ აზრს.

ხოლო ხალხი, ბროშურის მკითხველები «სიყვარულის თავისუფლებად» აუცილებლად იგულისხმებენ საერთოდ №№ 8—10-ის მსგავს რამეს, თქვენ ი სურვილის წინააღმდეგაც კი.

სწორედ იმიტომ, რომ თანამედროვე საზოგადოებაში ყველაზე ყბედ, მოხმაურე და «ზემოდსაჩინარ» კლასებს «სიყვარულის თავისუფლებად» ესმით №№ 8—10, სწორედ ამიტომ ეს არის არა პროლეტარული, არამედ ბურჟუაზიული მოთხოვნა.

პროლეტარიატისათვის ყველაზე მნიშვნელოვანია №№ 1—2, ხოლო შემდეგ №№ 1—7, ეს კი, უნდა ითქვას, «სიყვარულის თავისუფლება» როდია.

საქმე ის კი არ არის თუ ამით სუბიექტურად რა «გსურთ იგულისხმობთ» საქმეა სიყვარულის საქმეებში კლასობრივი ურთიერთობის ობიექტურად ლოგიკაა.

¹ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 35, გვ. 178—179.

ბევრმხრივ არის საყურადღებო ლენინის ეს აზრები. ამჟამად შივაქციოთ ყურადღება იმას, რომ მისი აზრით, სიყვარულის თავისუფლება არ უნდა ნიშნავდეს: სერიოზულობისაგან თავისუფლებას სიყვარულში, ბავშვის ყოლის მოვალეობისაგან თავისუფლებას და ერთგულების მოვალეობისაგან თავისუფლებას. მაგრამ სიყვარულის თავისუფლება თურმე შეიძლება ნიშნავდეს თავისუფლებას კანონისა და სამართლისაგან (იხ. პუნქტი № 7).

აქედან გამომდინარეობს, რომ ღალატთან გვაქვს საქმე არა მაშინ, როცა ღალატობენ კანონით დაქორწინებულ მეუღლეს, არამედ მხოლოდ მაშინ, როცა ღალატობენ იმას, ვინც უყვართ. სწორედ ის ვერ ხედავს სერიოზულ გრძნობას სიყვარულში და თავისუფალია მისგან, ვინც ღალატობს საყვარელ არსებას. ვინც საყვარელ არსებას ღალატობს, მას არ უყვარს იგი და სიყვარულის თავისუფლების ასეთი გაგება საერთოდ სიყვარულის უარყოფას ნიშნავს. არასერიოზული სიყვარული დროებითი გატაცებაა და არა სიყვარული. ამ კონცეფციის მიხედვით ანა კარენინა უზნეობას სჩადიოდა არა მაშინ, როცა მის საყვარელ ვრონსკისთან ცხოვრობდა, არამედ მაშინ, როცა მის კანონიერ ქმართან — ალექსისთან ცხოვრობდა.

მაშასადამე, ქალ-ვაჟის ურთიერთობას ზნეობრივი ღირებულება ეძლევა არა უბრალოდ ქორწინების, როგორც სამართლებრივი აქტის გაფორმების, არამედ მხოლოდ და მხოლოდ სერიოზული გრძნობის, სიყვარულის პირობებში. შეიძლება ცხოვრობდე ქორწინების გარეშე, მაგრამ იყო მალაღზნეობრივი, და, პირიქით, შეიძლება მკაცრად იცავდე ქორწინების პირობებს და არ ღალატობდე მეუღლეს, მაგრამ იყო უზნეო. ~~თვითონ~~ თვითონ ქორწინება ზნეობრივია მაშინ, თუ ადგილი აქვს სიყვარულს. „თუ ზნეობრივია მხოლოდ ის ქორწინება, რომელიც სიყვარულზეა დაფუძნებული, — ამბობს ენგელსი, — მაშინ ასევე ზნეობრივი რჩება მხოლოდ ისეთი ცოლქმრობა, რომელშიაც სიყვარული გრძელდება“.¹

ენგელსის ამ მითითებას ხშირად ვერ ასხვავებენ სიყვარულის თავისუფლების ბურჟუაზიული გაგებისაგან. სწორედ ამის ტიპიურ მაგალითს აღნიშნავდა ლენინი ინესა არმანდის მოსაზრებებში. ენგელსს არ შეეძლო ეგულისხმა, რომ სიყვარულის თავისუფლება გამორიცხავს ყოველგვარ წესრიგს ქორწინებაში და მეუღლეთა

¹ კ. მარქსი და ფ. ენგელსი, რჩეული ნაწერები, ტ. II, გვ. 281.

ცვლას გატაცების მიხედვით. სიყვარულში ენგელსი სწორედ იმ სერიოზულ გრძნობას გულისხმობს, რომელიც ვერ ეგუდება ობიექტთა ცვალებადობას და წარმავალობას. ენგელსს აქვს პოლითეორიკული თითებაც ამის შესახებ: თუ ადამიანს ყოველ ორ წელიწადში უჩნდება მოთხოვნილება ახალი სიყვარულისა, ასეთი ხასიათი უნდა აღკვეთოთ, რომ მან არ გააბას საკუთარი თავი და სხვები უსასრულო ტრაგიკულ კონფლიქტებში. ასეთია ენგელსის აზრი. სიყვარულის მარადიულობას ვერაფერს დააკანონებს და ახალი სიყვარულის მოთხოვნილებების გაჩენა, რამდენადაც იგი ძველი სიყვარულის გაქრობასთან არის დაკავშირებული, არასოდეს არ იქნება გამორიცხული, მაგრამ სიყვარულის ობიექტთა ასეთი შესაძლებელი ცვლა განპირობებული იქნება სიყვარულისადმი სწორედ სერიოზული და არა სხვაგვარი დამოკიდებულებით.

სიყვარულის გარეშე ქორწინებაში ყოფნა უზნეობაა იმიტომ, რომ უსიყვარულო ინტიმური სიახლოვე (თუნდაც საკუთარ მეუღლესთან) წმინდა ფიზიოლოგიური აქტია და მეტი არაფერი.

შეიძლება აქ შემოგვედაონ და უზნეობად არ მიიჩნიონ ქორწინებაში ყოფნა (ანუ საკუთარ მეუღლესთან ცხოვრება) სიყვარულის გარეშე, იმ არგუმენტით, რომ ფიზიოლოგიურ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება, როგორც ასეთი, თავისთავად არაფერს შეიცავს უზნეოს. მართალია, აქ შეიძლება დავუთმოთ. მაგრამ ვერაფერს იტყვის იმას, რომ წმინდა ბიოლოგიური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება, თავისთავად როგორც ასეთი, ზნეობრივი იყოს. თუ იგი არაა უზნეობა, სამაგიეროდ არც ზნეობრიობაა. ასეთი აქტი თავისთავად საერთოდ არ შეიცავს ზნეობრივ ღირებულებას, არც დადებითს და არც უარყოფითს. მაშასადამე, როცა ადამიანი სიყვარულის გარეშე ცხოვრობს თავის მეუღლესთან, იგი არც ზნეობრივია და არც უზნეო. იგი უბრალოდ ცხოველია. თუ „ცხოველობა“ რაიმეთი სჯობს „უზნეობას“, შეუძლიათ თავი დაიმშვიდონ გრძნობადაცლილმა მეუღლეებმა. ამ „ცხოველობას“ ვერ მოხსნიან ვერც ბავშვის გაჩენის სურვილი. ბავშვის გაჩენის აქტს ზნეობრივ ღირებულებას ანიჭებს არა მარტო მომავალი, არამედ წარსულიც, არა მარტო კეთილი მიზნები, არამედ ავრეთვე კეთილი მიზეზებიც. ბავშვი სიყვარულის ნაყოფი უნდა იყოს და არა „ცხოველობისა“.

ყოველივე ამის შემდეგ შეიძლება ვუპასუხოთ დასმულ კითხვას. ღალატზე როგორი რეაგირებაა ყველაზე სწორი, ზნეობრივი? თუ ღალატი ნაშნავს იმასთან „ღალატს“, ვინც გიყვარს, მაშინ

მეუღლეს უნდა აწუხებდეს არა ის, რომ მას „ულალატის“ (მისთვის არ ულალატიათ ამ ცნების ზემოდადგენილი მნიშვნელობით), არამედ ის, რომ იგი მეუღლეს აღარ უყვარს. ამ შემთხვევაში კი სიყვარულის გაქრობის მიზეზებია გამოსარკვეველად გამოჩნდება, რომ ამის მიზეზი თქვენ უფრო ხართ, ვიდრე უყვარს. ზნეობრივია იფიქროთ არა „მოლალატის“ დასჯაზე, არამედ ამ მიზეზების აღმოფხვრასა და სიყვარულის აღდგენაზე. თუ იგი აღდგა ხომ კარგი, თუ არა და, როგორც ვნახეთ, სამართალიც ვერ წავა ასეთ პირობებში განქორწინების წინააღმდეგ.

შეიძლება ვინმემ თქვას: თუ მე აღვადგინე ჩემს მეუღლეში სიყვარული, მაშინ მან უნდა ულალატოს იმას, ვისთანაც მე მილალატა. ასე რომ, კვლავ მოლალატე და უზნეო რჩება იგი. სადაა გამოსავალი? თუ მას სერიოზულად შეუყვარდა სხვა, ადვილად გელარ აღადგენ დაკარგულ სიყვარულს. თუ მას სერიოზულად არ უყვარს ის სხვა, ან უყვარდა, მაგრამ იგივე მოხდა იმ სხვასთანაც და სიყვარული გაქრა, მაშინ საკითხი გარკვეულია: ვიდრე უყვარს, უზნეობას არა აქვს ადგილი, ხოლო როცა აღარ ეყვარება ზნეობრივი ადამიანი აღარც იცხოვრებს მასთან. შეიძლება არც ძველი სიყვარული აღდგეს და არც ახალი გაგაჩნდეს. მერე რა? ადამიანი ყოველთვის შეყვარებული როდია. არის ასეთა ხარვეზები ჩვენს ცხოვრებაში. ძნელია იგი, მაგრამ რას იზამ, გულს ვერ უბრძანებ შეიყვაროს ან შეიძლოს. ყველაფერი დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორი ხარ შენ, როგორია ცხოვრების ობიექტური კანონზომიერება და შემთხვევითობანი, ბოლოს, როგორი არის ის, ვისთანაც ეს ობიექტური და შემთხვევითი გარემოებანი შეგახვედრებს.

ვისაც სურს ოჯახური ბედნიერება, იგი სერიოზულად უნდა მოეკიდოს წყვილის შერჩევის საქმეს, არ უნდა იჩქაროს, კარგად უნდა გაიცნოს ადამიანი და თუ შეუყვარდება იგი, მაშინ დაუკავშიროს მას თავისი ბედი. ქორწინება აქ არაფერს არ ნიშნავს და მშაჩის ბიუროს გერბიანი ქალაქი ვერ დაიცავს ოჯახსა და სიყვარულს, თუ მეუღლეთა შორის არ იქნა პატივისცემა და დაფასება.

თუ რით მეღვინდება მეუღლის დაფასება და პატივისცემა, ეს ძნელი მისახვედრი არაა. საჭიროა ერთმანეთის აზრისა და ხასიათისათვის ანგარიშის გაწევა, მზრუნველობი-

სა და ყურადღების დაუღალავი გამოვლენა მეუღლისაგან დაფასება, უმთავრესად, მის მიმართ შენი ყურადღების ფუნქციაა. სიყვარულმა, მართალია, ანგარიში არ იტოვებს, მაგრამ ყურადღებისა და მზრუნველობის დაფასება კი უმთავრესია. ის კი არაა, თუ როგორ პატივს სცემ მეუღლეს, არამედ ის, თუ როგორ ეცდები, როგორ მოინდომებ მის პატივისცემას. პატივისცემა არა იმდენად სიუხვისა და ფუფუნების უზრუნველყოფა, არამედ ზრუნვის გამოვლენა მისი ჯანსაღი მოთხოვნებისა და გონივრული სურვილების დაკმაყოფილებისათვის.

იქ, სადაც სიყვარულია, სიღარიბე არ იგრძნობა. უფრო სწორად, სიყვარულს სიღარიბე ვერ დაჩრდილავს, ვერ შეასუსტებს. მართალია, ეკონომიური ხელმოკლეობა ხშირად არის ოჯახური უსიამოვნების მიზეზი, მაგრამ ეს ხდება იქ, სადაც ეკონომიურ სივიწროვეს თან ერთვის სულიერი, ზნეობრივი სივიწროვე, შეხედულებათა შეზღუდულობა და მეშინაობა. ოჯახური ბედნიერების წყაროა არა იმდენად სიუხვე, რამდენადაც გულწრფელი, სპეტაკი სიყვარული.

გიყვარდეს მეუღლე და მასში ხელავე ყველაზე საუკეთესო მეგობარს — ეს არის ადამიანის ბედნიერების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პირობა. კომუნისტური ზნეობა მოითხოვს, რომ ქალიც და ვაჟიც მეგობრებს ეძებდნენ ერთმანეთში და არ შეერთდნენ მანამდე, ვიდრე არ დარწმუნდებიან, რომ ისინი ენდობიან ერთმანეთს და შესძლებენ ურთიერთ მოვალეობათა შესრულებას. ხოლო როცა დაქორწინდები, შემდეგ დაგვიანებულია გვერდზე ყურება და უკეთესი მეგობრის ძებნა. შეგიძლია ეძებო და შეიძინო რამდენიც გნებავს მეგობარი ქალიც და კაციც. მეგობრობა არაა საკმაო საფუძველი იქვიანობისათვის. ხოლო რაც შეეხება ახალ სიყვარულს, იგი ერთგულების დარღვევაა და ექვიანობის საფუძველია.

სწორი არაა ექვიანობის მიჩნევა ძველი ცხოვრების გადმონათობად და ადამიანის ეგოისტური ბუნების გამოხატულებად. მართალია, სქესი არაა კერძო საკუთრების საგანი, მაგრამ საკუთარი ადამიანური ღირსებისა და თავმოყვარეობის ხარჯზე სქესის განსაზოგადოება არც ალტრუიზმია და არც ჰუმანიზმი. მონოგამიისადმი მიდრეკილება სიყვარულის გრძნობის სერიოზულობას ნიშნავს და არა ინდივიდუალიზმსა და ეგოიზმს. თუ როდესმე შეიცვლება სიყვარულის გრძნობის სერიოზულობის თანამედროვე გაგება, მაშინ შეიცვლება მონოგამიის პრინციპიც და „ლაღატისადმი“ უარყო-

ფიტი დამოკიდებულება. საზოგადოებრივი აზრი და სამართალი არავითარ შემთხვევაში არ დარჩება ადამიანთა ბუნებრივის ხელისშემშლელ ფაქტორად.

უხეზოდა რა საოჯახო ზნეობის განვითარების საკუთარ ენგელსს, რომ ამბობდა, რომ დაქორწინების სრული თავისუფლება უნდა უქონდეს მამაკაცს და ქალს, რომლებსაც უნდა აქვთ უფლება დაეხმარებოდნენ ერთმანეთს, როცა კაპიტალისტური წარმოებისა და მის მიერ შექმნილ მესაკუთრულ ურთიერთობათა მოსპობა თავიდან მოგვაშორებს ყველა იმ თანამედროვე ეკონომიურ მოსაზრებას, რომლებიც დღესაც კიდევ ესოდენ მძლავრ გავლენას ახდენენ მეუღლის არჩევაზე, მაშინ უკვე აღარ დარჩება არავითარი სხვა მოტივი, გარდა ურთიერთთანაგრძნობისა.

მონოგამიაზე გადასვლამ, ენგელსის აზრით, არსებითად ის გამოიწვია, რომ გაუარესდა დედაკაცების მდგომარეობა და გაადვილდა მამაკაცების ღალატი. მაგრამ თუ ის ეკონომიური მოსაზრებანი მოისპობა, რომელთა გამო დედაკაცები მამაკაცების ამ ჩვეულებრივ ღალატს ურიგდებიან (ზრუნვა თავიანი საკუთარი არსებობისათვის და კიდევ უფრო თავიანთი შეილებების მომავლისათვის), მაშინ ამით მიღწეული თანასწორუფლებიანობა დედაკაცისა, თუ მთელი წინანდელი გამოცდილების მიხედვით ვიმსჯელებთ, უფრო შეუწყობს ხელს იმას, რომ დედაკაცები პოლიანდრიის (მრავალქმრიანობის) მიმდევრები გახდნენ.

მაგრამ ამასთან მონოგამიას უეჭველად ჩამოშორდება ის დამახასიათებელი ნიშნები, რაც მას თავს მოახვია მისმა წარმოშობამ საკუთრების ურთიერთობიდან, სახელდობრ, ჩამოშორდება, ჯერ ერთი მამაკაცის ბატონობა, მეორეც, ქორწინების დაურღვეველობა. მამაკაცის ბატონობა ცოლქმრობაში შედეგია მისი ეკონომიური ბატონობისა და თავისთავად გაქრება ამ უკანასკნელთან ერთად. ქორწინების დაურღვეველობა, ენგელსის აზრით, ნაწილობრივ შედეგი იყო იმ ეკონომიური მდგომარეობისა, რომელშიც მონოგამია წარმოიშვა, ნაწილობრივ კი იგი იყო იმ დროის ტრადიცია. როცა ამ ეკონომიური მდგომარეობის კავშირი მონოგამიასთან ჯერ კიდევ მართებულად არ ესმოდათ და რელიგია მას გადაქარბებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა. დღეს კი, ამბობდა ენგელსი, შეუღლების სიმტკიცე უკვე ათასნაირადაა დარღვეული. თუ ზნეობრივია მხოლოდ ის ქორწინება, რომელიც სიყვარულზეა დაფუძნებული, მაშინ ასევე ზნეობრივი რჩება მხოლოდ ის ცოლქმრობა, რო-

მელშიც სიყვარული გრძელდება. მაგრამ ინდივიდუალური სქესობრივი სიყვარულით გატაცების ხანგრძლივობა მეტად სხვადასხვაა ინდივიდების მიხედვით, განსაკუთრებით მამაკაცებში, და როცა სიყვარულის გრძნობა სრულიად გამქრალია ან იგი ახალი ვნებიანი სიყვარულით განდევნილია, მაშინ გაყრა შეუძლებელია როგორც ორივე მხარისათვის, ისე საზოგადოებისათვის. საჭიროა მხოლოდ ადამიანები დავიხსნათ გაყრის პროცესის უშუალოდ სიბინძურეში თრევის აუცილებლობისაგან.

ამრიგად, წერს ენგელსი, ის, რაც ჩვენ ამჟამად შეგვიძლია ვივარაუდოთ სქესობრივი ურთიერთობის იმ მომავალი ფორმების შესახებ, რომლებიც კომუნისმში დამყარდება, უმთავრესად უარყოფითი ხასიათისაა და უმრავლეს შემთხვევაში იმით განისაზღვრება, რაც უნდა მოისპოს. მაგრამ რა იქნება ახალი? ეს გადაწყდება მაშინ, როცა ახალი თაობა წარმოიშობა: თაობა მამაკაცებისა, რომელთაც არასდროს თავიანთ ცხოვრებაში არ მოუხდებათ ფულით ან სხვა რაიმე სოციალური ძალის საშუალებით ქალის ყიდვა, და თაობა დედაკაცებისა, რომელთაც არასოდეს არ მოუხდებათ მამაკაცს სხვა რაიმე მოსაზრებით დანებდნენ, გარდა ნამდვილი სიყვარულით ნაკარნახევი მოსაზრებისა, ანდა საყვარელ ადამიანს უარი უთხრან წაყოლაზე რაიმე ეკონომიური შედეგების შიშით. როცა ეს ადამიანები მოვლენ, ისინი სრულიად აღარ შეიწუხებენ თავს იმით, რის გაკეთებასაც მათ დღეს სავალდებულოდ უთვლიან; მათ თვითონ ეცოდინებათ, როგორ მოიქცნენ და ამის შესაბამისად თვითონვე შეიმუშავენ თავიანთ საზოგადოებრივ აზრს ცალკე ყოველი მათგანის მოქმედებაზე.¹

ასე დგას საკითხი ოჯახის მომავალი პერსპექტივების შესახებ. რაც შეეხება ჩვენი ეპოქის დღევანდელ მდგომარეობას, სწორედ ჩვენს ეპოქაში ეყრება საფუძველი ცოლ-ქმარს შორის ისეთ ეკონომიურ და მორალურ თანასწორობას, რომლის ნიადაგზედაც წარმოიშობა მომავალი კომუნისტური ოჯახის თავისუფალი ჯანსაღი ურთიერთობანი.

კომუნისმის პირველ ფაზაში ჯერ კიდევ ნაადრევია ლაპარაკი საოჯახო ურთიერთობაში საზოგადოებრივი აზრისა და სამართლის

¹ იხ. კ. მარქსი და ფ. ენგელსი, რჩეული ნაწერები, ტ. II გვ.

სრულ ჩაურევლობაზე ანუ ოჯახურ ურთიერთობაში სრულ თავისუფლებაზე.

ვიდრე ქორწინებას სიყვარული ამაგრებს და არა მარტო კანონი, არავეითარი ზნეობრივი უფლება არა გვაქვს არც ლალატისა და არც ლალატის წახალისებისათვის. მეუღლის შეუღლებაში მკაცრობები, რა თქმა უნდა, ხდება და სწორედ ამიტომაც, რომ შეიძლება განქორწინებაც, მაგრამ ამას საკმაო საფუძველი სჭირდება. საზოგადოება ცალკეულ ადამიანთა სუბიექტურ კაპრიზებზე ვერ დააფუძნებს მომავალი თაობის აღზრდის ბედს. თავი რომ დავანებოთ მშობლების როლის დიდ მორალურ მნიშვნელობას ახალი თაობის აღზრდის საქმეში, სახელმწიფოსა და საზოგადოებას ეკონომიურად ვერ არ შეუძლია მთლიანად თავისთავზე იკისროს ახალი თაობის აღზრდის საქმე, ამიტომ შვილის აღზრდის ინტერესები განსაკუთრებულ პასუხისმგებლობას აკისრებს ცოლ-ქმარს. ამით აიხსნება, რომ თუ შერყეულია ურთიერთსიყვარულისა და პატივისცემის გრძნობა, სწორედ შვილის ინტერესები უნდა აკავებდეს მათ ლალატისა და ოჯახის დანგრევისაგან. აქ ისმის საკითხი ოჯახის ახალი და ყველაზე საყვარელი წევრის — შვილისადმი დამოკიდებულების შესახებ, მშობლიური სიყვარულის გრძნობის შესახებ.

II

მშობლიური სიყვარული

შვილის სიყვარული, მისი აღზრდისა და კეთილდღეობის ინტერესი აერთიანებს ცოლსა და ქმარს, აძლიერებს მათში ურთიერთდაფასების, პატივისცემისა და ერთგულების გრძნობებს, ერთი სიტყვით, აძლიერებს სიყვარულს. შვილი მეუღლეთა სიყვარულის უმნიშვნელოვანესი წყაროა. შვილის სიყვარულში მრავალი მომენტია ერთმანეთზე გადაჯაჭვული.

ვ ე რ თ ი — შვილი აძლიერებს სიმპათიას მეუღლისადმი იმიტომ, რომ იგი უენი ბიოლოგიურ-გეაროვნული არსებობის გაგრძელებაა და ამის ერთ-ერთი მიზეზი მეუღლეა. შვილის სახით მშობლები „აგრძელებენ“ თავიანთ არსებობას.

მ ე ო რ ე — შვილი ნათესაურად გაკავშირებს მეუღლესთან იგი აღარაა ისეთი შორებელი შენთვის, როგორიც იყო შვილის გაჩენამდე. შვილი წარმოიშობა რა მეუღლეთა სხეულებრივი კავ-

შირის შედეგად, თვითონ წარმოადგენს მათი კავშირისა და ერთიანობის ცოცხალ განსახიერებას. შენ შვილის ნათესავი ხარ სისხლით, ხოლო შვილი შენი მეუღლის ნათესავია სისხლით. აქედან, მართალია, არ შეიძლება გაკეთდეს ტრანზიტული დასკვნა მეუღლეთა სისხლით ნათესაობის შესახებ, მაგრამ ისინი მას პქვია მეუღლეთა ნათესაური დაახლოება შესრულდა. სისხლით, ოჯახთა სხვა წევრებისათვის ამ დაახლოებას უწოდებენ „დამოყვარებას“.

მესამე — შვილი წარმოადგენს მშობლების არა მარტო ფიზიკურ-სხეულებრივ მონაცემთა თავისებურ სინთეზს, არამედ ასევე სულიერ მონაცემთა სინთეზს. შვილში აღიზრდება ისეთი ხასიათი და სულიერი თვისებები, რომლებიც შენც გახასიათებს და შენს მეუღლესაც, ე. ი. შვილი სულიერადაც გაკავშირებს მეუღლესთან და ეს ზრდის მის მიმართ სიმპათიას.

მეოთხე — შვილის აღზრდასა და განვითარებას დიდი შრომა და ჯაფა სჭირდება. მშობლიური გრძნობის ეს წმინდა მოვალეობა აერთიანებს მშობლებს მტკიცე ოჯახად. ბევრი რამ ეწირება ამ გრძნობას მსხვერპლად — ახალგაზრდობა და პირადი კეთილდღეობა, ბევრი ცრემლი, ოფლი და ზოგჯერ სისხლიც. ასეთი საერთო მოვალეობა, საერთო საქმე და საერთო მსხვერპლი აძლიერებს მეუღლეთა ურთიერთდაფასებასა და პატივისცემას.

მეხუთე — შვილს უყვარს დედაც და მამაც; როგორც წესი, ერთნაირად უყვარს ისინი. მიჩვევის სხვადასხვაობა სიყვარულის თვისებრივ სხვაობას არ იწვევს. ის გარემოება, რომ შვილს სხვადასხვა ადამიანი უყვარს, მეტ-ნაკლებად აახლოებს ამ ადამიანებს ერთმანეთთან, ხელს უწყობს ურთიერთსიმპათიების განვითარებას. თუ გასაგებია, რომ ადამიანებს აახლოებდეს ერთი და იმავე სუბიექტის სიყვარული, ასევე გასაგებია, რომ ადამიანებს აახლოებდეს სიყვარული ერთი და იმავე სუბიექტის მხრივ. გამონაკლისი შემთხვევები ამ კანონზომიერებას ვერ მოხსნის. ხშირად ოჯახის სიმტკიცეს იცავს არა მარტო ის, რომ როგორც დედას, ასევე მამას უყვარს შვილი, არამედ უფრო მეტად ის, რომ შვილს უყვარს როგორც დედა, ასევე მამა. ანგარიში ეწევა არა მარტო და არა იმდენად იმას, რომ ერთ-ერთი მშობელი ვერ გაძლებს შვილის გარეშე, არამედ იმას, რომ შვილი ვერ გაძლებს ერთ-ერთი (ანუ ორივე) მშობლის გარეშე.

შეიძლება მშობლიურ სიყვარულში მოიძებნოს კიდევ სხვა მომენტებიც, მაგრამ ესეც საკმარისია იმის საჩვენებლად, თუ რატომ არის შვილი და მშობლიური სიყვარული ცოლქმრული სიყვარულისა და ოჯახის სიმტკიცის წყარო. ოჯახის სიმტკიცე თვითმიზანი კი არაა, არამედ საშუალებაა ცოლქმრული და მშობლიური სიყვარულის გამოვლენისა და განვითარებისა. უნდა ვთქვათ, რომ საბჭოთა სამართალი გონივრულად მიიჩნევს განქორწინებასა და ოჯახის დაშლას იმ შემთხვევაში, თუ ამ საშუალებას (ოჯახის შენარჩუნებას) აღარ შეუძლია ემსახუროს ცოლქმრული და მშობლიური სიყვარულის განვითარების ან შენარჩუნების საქმეს.¹

მშობლიური სიყვარულის ასეთი ზოგადი დახასიათების შემდეგ შეიძლება გადავიდეთ შვილის მიმართ მშობლების მოვალეობისა და მშობლების მიმართ შვილის მოვალეობის კონკრეტულ ანალიზზე.

მშობლების მოვალეობა შვილების მიმართ

ზოგადად თუ ვიტყვით, მშობელს ევალება აღზარდოს შვილი ფიზიკურად, გონებრივად და ზნეობრივად. ბავშვი ეყუთვნის არა მარტო მშობელს, არამედ სამშობლოს, მთელ სახელმწიფოს. ამით აიხსნება, რომ ბავშვის აღზრდა განიხილება როგორც დიდმნიშვნელოვანი სახელმწიფოებრივი საქმე.

ბავშვის ფიზიკური, გონებრივი და ზნეობრივი აღზრდა მშობლის არა მარტო ზნეობრივი, არამედ სამართლებრივი მოვალეობაც არის. ოჯახი სამართლის სფეროში შედის არსებითად სწორედ ბავშვის ინტერესების დაცვის მიზნით, ე. ი. სახელმწიფო აკანონებს ბავშვისათვის ზრუნვის აუცილებლობას და სჯის იმათ, ვინც არღვევს შვილების მიმართ ასეთ მინიმალურ, აუცილებელ მოვალეობას.

¹ „საქართველოს სსრ ქორწინების, ოჯახისა და მეურნეობის კანონთა კოდექსის“ შესაბამისი მუხლების შენიშვნებში აღნიშნულია, რომ სასამართლოს შეუძლია განქორწინოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა იგი დარწმუნდება, რომ „განქორწინების საკითხის აღჭერა გამოწვეულია ღრმად გააზრებული და დასაბუთებული მოტივებით, და რომ ქორწინების შემდგომი შენარჩუნება ეწინააღმდეგება კომუნისტური ზნეობის პრინციპებს და არ შეუძლია შექმნას ნორმალური პირობები ერთად ცხოვრებისა და ბავშვების აღზრდისათვის“.

მართალია, სახელმწიფო თავის საოჯახო სამართლის კანონმდებლობით ბევრ მშობელს აიძულებს შეასრულოს შვილის მიმართ მოვალეობა, მაგრამ, როგორც წესი, მშობელს ამოძრავებს ~~რა~~ სახელმწიფო იძულება და მართლმსაჯულების წინაშე შიში, არამედ შვილისათვის ზრუნვის მინაგანი ზნეობრივი მოვალეობა. წესიერ მშობელს ამოძრავებს შვილის სოციალური კეთილდღეობის ინტერესები. ეს უპირველეს ყოვლისა შედგება შვილის ჯანმრთელობისა და ფიზიკური აღზრდისათვის ზრუნვაში. არაფერი ისე არ აწუხებს და არ ამფოთებს მშობელს, როგორც შვილის ავადმყოფობა და სისუსტე. შვილის ჯანმრთელობა მშობლის ბედნიერებისა და კეთილდღეობის ერთ-ერთი პირობაა. ნამდვილი მშობელი არასოდეს არ დაიშურებს შვილის ჯანმრთელობისა და სიცოცხლის გადარჩენისათვის არათუ რაიმე მატერიალურ სიმდიდრეს, არამედ საკუთარ სიცოცხლესაც კი. ეს არის შვილის მიმართ ზნეობრივი მოვალეობის ყველაზე მკაფიო გამოვლენა.

მაგრამ კარგი მშობელი არასოდეს არ კმაყოფილდება შვილის ფიზიკური აღზრდა-განვითარებით. იგი ასევე აუცილებელ ზნეობრივ მოვალეობად მიიჩნევს ზრუნვას შვილის გონებრივი განვითარებისათვის. არც ერთ მშობელს არ უნდა, რომ უნიჭო და უვიცი შვილი ჰყავდეს. მაგრამ ყველა როდი უწევს ანგარიშს იმას, თუ რა დიდი შრომაა საქმრო ბავშვის გონებრივი განვითარების დაჩქარებისა და სწორად წარმართვისათვის. მშობელი უნდა ცდილობდეს გააღვიძოს ბავშვში ცოდნის წყურვილი, მიაჩვიოს იგი წიგნის კითხვას, დაეხმაროს სათანადო ლიტერატურით უზრუნველყოფაში და არასოდეს არ დაზოგოს დრო და ენერგია ბავშვისათვის საინტერესო საკითხებზე საუბრისათვის.

საერთოდ, თუ როგორ უნდა წარიმართოს ბავშვის გონებრივი აღზრდა, ეს პედაგოგიკის მეცნიერების საქმეა და ზნეობის საკითხების წრეში არ შემოდის, ამჟამად ჩვენთვის არც ისაა საინტერესო, თუ როგორ უნდა უხელმძღვანელოს მშობელმა ბავშვის ზნეობრივი აღზრდის საქმეს, როგორ უნდა შეაყვაროს მას შრომა, სამშობლო, ადამიანი. ესეც პედაგოგიკის საქმეა. ჩვენთვის საკმარისია აღინიშნოს შვილის მიმართ მშობლის ზნეობრივი მოვალეობის ძირითადი ნიშნები.

კომუნისტური ზნეობა მოითხოვს შვილის უანგარო სიყვარულსა და მისთვის თავდადებას. წესიერი შვილი მშობლის ამაგს მო-

რალურად იხდის თავისი ღირსეულობით, ხოლო რაც შეეხება მიღებული ამაგის სრულ „ანგარიშსწორებას“, იგი ამაგს უბრუნებს არა იმდენად მშობელს, რომელიც, როგორც წესი, შვილზე უფრო ადრე ტოვებს ამ წუთისოფელს, არამედ საკუთარ შვილს. შვილი ზრუნავს არა მარტო მშობლისათვის, არამედ მათთვის, ვინც მშობლისათვისაც და ასეთ ყოველმხრივ ურთიერთზრუნველ მშობლებს პარკარგება და არავინ არ რჩება ვალში.

საერთოდ ცნობილია, რომ როგორც წესი, მშობელს უფრო უყვარს შვილი, ვიდრე შვილს მშობელი. საინტერესო მოსაზრება აქვს ამის ასახსნელად არისტოტელეს: მშობლებს უყვართ თავიანთი შვილები, როგორც მათი საკუთრება, შვილებს კი — მათი მშობლები იმიტომ, რომ მათგან არიან წარმოშობილი და მათზე არიან დამოკიდებული. მაგრამ მშობლებმა უკეთ იციან, რომ შვილები მათი ნაწილია, ვიდრე შვილებმა, რომ ისინი წარმოდგებიან მშობლებისაგან. შემქმნელი უფრო დაკავშირებულია იმასთან, რაც მან შექმნა, ვიდრე შექმნილია დაკავშირებული თავის შემქმნელთან. მშობლებს უფრო უყვართ თავიანთი შვილები აგრეთვე დროის მეტი ხანგრძლივობის გამო, რადგან მათ უყვართ შვილები დაბადების დღიდანვე, შვილები კი მშობლებს იყვარებენ გარკვეული ასაკის შემდეგ, როცა შეგნება უფითარდებათ. შეიძლება ამავე მიზეზით აიხსნას ის ფაქტი, რომ ზოგჯერ შვილები დედებს უფრო უყვართ, ვიდრე მამებს. სისხლით ერთიანობა მშობლებსა და შვილებს შორის სიყვარულის მკვიდრი საფუძველია.

კარგი მშობელი შვილისადმი თავისი უანგარო დამოკიდებულებით პირად მაგალითს აძლევს შვილს, თუ როგორ უნდა მოექცეს იგი, თავის მხრივ, თავის შვილს, ხოლო მშობლისადმი დამოკიდებულებით იმას ასწავლის, თუ როგორ უნდა მოექცეს მომავალში პირადად მას თავისი შვილი.

ცხოვრებაში ერთგვარად დამკვიდრდა საერთო წესად: როგორც ოქვენ ექცევიტ ოქვენს მშობლებს, ისე მოგექცევიან ოქვენს ოქვენი შვილები. ეს არ არის რაიმე ფატალური აუცილებლობა, მაგრამ სავსებით გასაგებია: რასაც ხედავს ბავშვი და აღიქვამს, ისევე მოიქცევა. ამ წესიდან ცალკეული გადახვევები ხდება როგორც დადებითის, ისე უარყოფითის მხრივ, მაგრამ ეს წესს ვერ ცვლის. კარგად გამოხატავს ამ კანონზომიერებას ქართული ანდაზა: „რასაც დასთეს, იმასვე მოიშვი!“

აღზრდაში პირადი მაგალითი და ისიც ისეთი დიდი ავტორიტეტის მაგალითი, როგორიც არის მშობელი, ძალიან ბევრს ნიშნავს. ყველაზე მეტად ეხება ეს ზნეობის სფეროს. უზნეო მშობელი ვერასოდეს ვერ გაზრდის წესიერ შვილს, თუ მხოლოდ მასზე იქნა დამოკიდებული შვილის აღზრდა. ბავშვს ძალიან უნდა მოეძღვებოდეს და შთაბეჭდილების უნარი აქვს. იგი ისეთი მნიშვნელოვან როლს შეამჩნევს მშობლის მოქმედებაში, რასაც შეიძლება თვითონ მშობელი ვერ ამჩნევდეს. ბავშვი ყოველთვის გაარჩევს მოჩვენებით ზრდილობასა და გარეგნულ ტაქტს ნამდვილი ზნეობრიობისაგან. ამიტომ ბავშვისადმი დამოკიდებულების კომუნისტური პრინციპი მოითხოვს არა იმას, რომ რაც შეიძლება ოსტატურად შევნიღბოთ ჩვენი უზნეობა, არამედ იმას, რომ აღვკვეთოთ იგი. ვინც სიგლახეს შეჩვეულია, მისთვის ძნელია გადაჩვევა და გამოსწორება, მაგრამ ვინ თქვა, რომ კარგი კაცობა ძალიან უბრალოდ მოიპოვება. ყოველი წესიერი და მაღალზნეობრივი ადამიანი იმიტომაა დასაფასებელი, რომ იგი თავისი ძლიერი ნებისყოფის წყალობით არის კარგი და არა თავისთავად.

მშობელმა არასოდეს არ უნდა დაივიწყოს შვილისადმი ურთიერთობაში მთავარი ზნეობრივი კანონი: **შენი სიამოვნებისა და ბედნიერების წყაროდ უნდა განიხილო შვილის ბედნიერება.** ადვილია ამის თქმა ან გაგება, მაგრამ ყოველთვის ადვილი არაა ამის განხორციელება. ცხოვრება მეტად რთულია და იგი ხშირად ვერ ეტევა გონებისა და ზნეობის არტახებში. გადახვევები და კონფლიქტები ძალიან ხშირია. მით უმეტეს უნდა გაგვანდეს გზისმანათობელი ლამპარი ასეთი გადახვევების დროს სწორი გზის გაჩვენებისათვის. ეს ლამპარია მოვალეობა, სინდისი და პატიოსნება.

მშობელს ევალება არა მარტო ის, რომ შეძლებისდაგვარად ეცადოს უზრუნველყოს შვილი მატერიალური და სულიერი კეთილდღეობით, არამედ ისიც, რომ მეგობრული ურთიერთობა ჰქონდეს შვილთან და მშობლიური სიყვარულის უმაღლეს გრძნობას კიდევ უფრო აძლიერებდეს მეგობრული ურთიერთობის კეთილშობილური გრძნობა. მართალია, მშობლიური სიყვარულის გრძნობა უფრო მაღალი და მნიშვნელოვანია, ვიდრე უბრალო მეგობრობა (მშობლიურ გრძნობასთან შედარებით მეგობრობა „უბრალოა“), მაგრამ მეგობრულ ურთიერთობას აქვს ზოგიერთი ისეთი უპირატესობა მშობლიურ ურთიერთობასთან შედარებით, რაც

აუცილებელია შვილის კეთილდღეობისათვის ზრუნვის წარმატების საქმეში. რა უპირატესობაა ეს?

ცნობილია, რომ კარგი მეგობარი გულის ტოლი და მსაიდუმ-
ლეა. ბავშვის ცხოვრებაში ყოველთვის (განსაკუთრებით მომწიფე-
ბის პერიოდიდან) არის ისეთი მომენტები, როცა მას მსაიდუმლო
და მრჩეველი ესაჭიროება როგორც წყალი და ჰაერი. მსაიდუმლო
ისეთი მაღალი ავტორიტეტია შვილისათვის, რომ იგი ვერ ბედავს,
ვერ ახერხებს თავისი ყოველი გულისტკივილი ან სიხარული გაუ-
ხიაროს მშობელს და მიიღოს მისგან რჩევა-დარიგება. ვერ ახერ-
ხებს და ვერ ბედავს შვილი ამას იმიტომ, რომ მისი საიდუმლოების
შინაარსი, მისი აზრები, ინტერესები და მისწრაფებები ხშირად
ისეთი არაა, რაც მშობლებს მოეწონებოდათ (შვილმა ამდენი კი
იცის). ახალგაზრდა ხშირად სჩადის შეცდომებს. გამოუცდელია
და ცნობისმოყვარეობა ხშირად აცდენს მას სწორი გზიდან, უკეთეს
შემთხვევაში, მის წინაშე წარმოშობს მთელ რიგ გაურკვევლობებ-
სა და წინააღმდეგობებს. გზა, რომლითაც ახალგაზრდა იწყებს
ცხოვრებაში შესვლას, ბურუსითაა მოცული. თუ დროზე არ გაი-
ფანტა ეს ბურუსი, იგი შეიძლება შეცდეს.

ვინ უნდა აღმოუჩინოს მას დახმარება? გამოცდილმა და ცხოვ-
რების მკოდნე მეგობარმა. გარკვეული აზრით ასეთი გამოცდილი
და ცხოვრების მკოდნე მეგობარი არის წიგნი. მაგრამ იგი იძლევა
ზოგად და საკუთარი ცხოვრებისათვის ხშირად ძნელად გამოსაყე-
ნებელ ჰკუა-დარიგებას. ახალგაზრდას კი ესაჭიროება კონკრეტული
დარიგებების მიმცემი ცოცხალი მეგობარი. მაგრამ ახალგაზრდა,
როგორც წესი, მეგობრობს თავის ტოლებთან, მასავით გამოუცდელ
და ცხოვრების არმკოდნესთან. ერთადერთი რეალური შესაძლებლო-
ბა, რომ ახალგაზრდას ჰყავდეს გამოცდილი და ერთგული მეგობარ-
ი, ესაა ისევ მშობელთან მეგობრობა. ამიტომაც აუცილებელი
რომ მშობელი დაუმეგობრდეს შვილს.

ასეთი დამეგობრება არავითარ შემთხვევაში არ უნდა მოხდეს
მშობლის ავტორიტეტისა და გავლენის შესუსტების ხარჯზე. სამ-
წუხაროდ, ხშირად ხდება ასე. იქ, სადაც მეგობრობის მიზნით
მშობლიური ურთიერთობაა შებღალული, არც მეგობრობაა და ასე-
თი დაახლოება აზრს მოკლებულია. დისტანციის, თავაზიანობისა და
მშობელსა და შვილს შორის პედაგოგიურ-ზნეობრივი ტაქტის
დაცვა მუდამ აუცილებელია. სულიერი სიახლოვე უნდა მიღწეულ

იქნეს არა ზნეობრივი დისტანციის დარღვევით, არამედ ამ უკანასკნელის მკაცრი დაცვით. რაც უფრო გონიერი, კულტურული და გამოცდილია მშობელი, მით უფრო წარმატებით მოახერხებს იგი შვილთან ასეთ სულიერ დაახლოებასა და მეგობრობას.

ცხოვრებაში ხშირად ვხვდებით ამის სრულ საპირისპირო ვლენას. მშობლები შვილების მიმართ ზედმეტად ციკეზი და შეუვალნი, მიუკარებელნი არიან. მათ არაფერი არ უნდათ იცოდნენ შვილების შესახებ, გარდა მათი ჯანმრთელობის და სწავლისათვის ზრუნვისა. ზოგი მშობელი სიმკაცრესა და ოფიციალურობაში ხედავს მშობლიური გრძნობის გამოვლენის საუკეთესო ფორმას. სიმკაცრე შეიძლება მართლაც ეფექტური იყოს ზოგიერთი ახალგაზრდის მიმართ, მაგრამ ამის პრინციპად ქცევა შეცდომაა. მეორე მხრივ, სიმკაცრე, თუ იგი აუცილებელია, სრულებითაც არ უნდა უშლიდეს ხელს შვილთან მეგობრულ ურთიერთობას. სიმკაცრე სულ სხვა ცნებაა და იგი არ უპირისპირდება მეგობრობას. მეგობრობა არათუ უპირისპირდება მომთხოვნელობასა და სიმკაცრეს, არამედ მოითხოვს მას, როგორც გამოვლენის ფორმასა და მეთოდს. სწორედ ამას გამოხატავდა ცნობილი პედაგოგის ა. ს. მაკარენკოს მიერ შემუშავებული პრინციპი: „მაქსიმალური დაფასება და მაქსიმალური მოთხოვნა“. თუ როგორ უნდა მოახერხოს მშობელმა შვილთან დამეგობრება, ეს პედაგოგიკამ უნდა იკვლიოს. ეთიკისათვის კი საკმარისია ამ ზნეობრივი მოვალეობის აღნიშვნა და მისი დასაბუთება-გამართლება.

ოჯახის უფროსობა, მისი მოვლა და პატრონობა, არ ნიშნავს მხოლოდ იმას, რომ ფული შემოიტანო სახლში, უზრუნველყო ოჯახის წევრები ბინით, ჭამა-სმით, ჩაცმა-დახურვით: ეს ყოველად აუცილებელი ელემენტარული მოთხოვნაა, შრომისუნარმოკლებულთა მიმართ ასეთ მოვალეობას იურიდიული ხასიათიც კი აქვს. კაცი ან ქალი, რომელიც მხოლოდ ამაში ხედავს ოჯახის უფროსობის მოვალეობას, ამყობს ამით და ზოგჯერ ამადლის კიდევ თავის ამაგს ოჯახის წევრებს, დიდად ცდება.

მართალია, ოჯახის სიყვარულის და მშობლიური გრძნობის დიდი სითბო, დიდი ნებისყოფა და მოთმინებაა საჭიროა იმისათვის, რომ მაქსიმალურად შეზღუდო ზრუნვა საკუთარი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებისათვის, იმუშაო ზედმეტი და რაც შეიძლება მეტად უზრუნველყო ოჯახი მატერიალურად; ასეთი თვითშეზღუდ-

ვა და ოჯახისათვის თავდადება უკვე სცილდება იურიდიულ მოვალეობის ფარგლებს და ზნეობრივ ქცევად, სიკეთედ გვეჩვენება, მაგრამ ეს მაინც არაა მთავარი და გადაწყვეტი.

ოჯახი უნდა იყოს მის წევრთა კულტურული განვითარების, სიხარულის, ინტერესის, ცნობისმოყვარეობის, პატივისცემისა და ბედნიერების დაუშრეტელი წყარო. ყოველივე ესაა მარტო ფული და მატერიალური დოვლათი, არამედ კარგად მოფიქრებული და ღრმად გააზრებული ღონისძიებების მთელი სისტემა. ძნელია აქ აუცილებელ ღონისძიებათა მზამზარეული რეცეპტის მოცემა. მთავარია ოჯახის წევრთა ინტერესისა და ყურადღების შენარჩუნება და მუდმივი ზრდა. ეს შეიძლება მაშინ, თუ ოჯახური ცხოვრება არ იქნება მონოტონური, ერთფეროვანი, მონაბეზრებელი.

ოჯახი უნდა აწყობდეს მთელ რიგ კულტურულ ღონისძიებებს როგორც დამოუკიდებლად, ისე კარგი მეზობლების, მოკეთებისა და ნაცნობების მონაწილეობით. ასეთი ღონისძიებებია ათასგვარი გართობა, მხიარულება, შეჯიბრება და კონკურსები, ლხინი, საზეიმო შეხვედრები, მორიგეობითი სტუმრობა, ვიზიტები, ექსკურსიები, ტურისტული მოგზაურობები და მრავალი სხვა. ბავშვი გამსჭვალული უნდა იყოს ოჯახის კულტურულ ღონისძიებათა მიმზიდველი პროგრამით და არასოდეს არ დაკარგავს ინტერესს მისადმი.

შეიძლება ვინმემ თქვას, რომ ყოველივე ამას სჭირდება მოცლილობა, დრო და სქელი ჯიბე. არაა ეს სწორი. ვინ მოთვლის, რამდენ დროსა და სახსრებს ვხარჯავთ ჩვენ სრულიად უმიზნოდ; განსაკუთრებით ბევრს ვხარჯავთ დროს ოჯახური ცხოვრების სიმჭიმზე სასოწარკვეთილ ფიქრში, სწირად კი მეშხანურ ოჯახურ ჯიჯლინსა და კინკლაობაში. ასეთ პირობებში ბავშვებს ეკარგებათ ყოველგვარი ინტერესი ოჯახისადმი და პატივისცემა მშობლებისადმი.

ბავშვი ყოველთვის ეძებს ცხოვრების აქტიურ ემოციურ ინტერესს და ობიექტს ყურადღების კონცენტრაციისათვის, იგი ეძებს ადამიანურ სითბოსა და სიტკბოს. თუ ასეთი რამ არ არის ოჯახში, მაშინ მას გარეთ მიუწევს გული, ამხანაგებში, კინოთეატრებში, ქუჩაში. გარეთ კი ბავშვები ყოველთვის წესიერ წრეში არ ზვდებიან, ყოველთვის სწორ მიმართულებას ვერ აძლევენ მათ

ძალას, ენერჯიას, ცნობისმოყვარეობას და თანდათან გემიან, ბაძვენ არა უკეთესებს, უფუჭდებათ გემოვნება, ხასიათი, გეგვა და ზნეობა.

ასე აღგებიან ბავშვები ცუდ გზას. მშობლებს კარგად უნდა ჰქონდეთ შიშობა და სასოწარკვეთილი კითხულობენ არიან მათი შვილები კარგები. იმას კი არ ფიქრობენ, რომ კარგი ბავშვების აღზრდას კარგი აღმზრდელი უნდა.

ოჯახი ბავშვს უნდა ზრდიდეს არა მარტო ფიზიკურად, არამედ ვონებრივად, ზნეობრივად. დრო, რომელსაც მშობელი დახარჯავს ბავშვის აღზრდისათვის, არასოდეს არ არის დაკარგული დრო, და საერთოდ ყოველ მშობელს უნდა ახსოვდეს, რომ ადამიანის აღზრდაზე უფრო საჭირო საქმეს იგი ვერასოდეს ვერ გააკეთებს თუ ოჯახი ბავშვისათვის მხოლოდ ის ადგილია, სადაც ბავშვი სადილობს და იძინებს, ცხადია, ასეთი ოჯახი ვერ აღზრდის ბავშვს და მათი აღზრდა შემთხვევით და უკონტროლო ფაქტორებზეა დამოკიდებული. მართალია, ბევრი ბავშვი ასეთ შემთხვევაში სკოლას, ამხანაგებსა და კოლექტივს ეყრდნობა და მაინც წესიერად იზრდება, მაგრამ ყველა ვერ ახერხებს ამას. ასეთ შემთხვევებში, და საერთოდ, ბევრი რამ არის დამოკიდებული სკოლის მუშაობასა და პედაგოგთა შემადგენლობაზე.

ოჯახისადმი ბავშვის ყურადღების მიჯაჭვა არ არის თვითპიზანი, იგი მხოლოდ აღზრდის საშუალებაა. მაგრამ თუ ოჯახის გარეთაც შეიძლება ბავშვის ყურადღების, ძალისა და ენერჯიის სწორად წარმართვა, მაშინ არ უნდა გამოვკეტოთ ბავშვი ოჯახში. გამოვკეტავ... და მოაბეზრებ კიდევ. ბავშვი აქტიურად უნდა მონაწილეობდეს ეზოს, სკოლისა და საბავშვო დაწესებულებების გონივრულ ღონისძიებებში.

ბევრს უყვარს ოჯახი, მაგრამ ყველა არ უფიქრდება იმას, თუ რა სჭირდება ოჯახს. ოჯახი არაა არც სასაღილო და არც საძინებელი. იგი ცხოვრების სკოლაა და ადამიანური არსებობის სარბიელი. ოჯახის კარგი მომვლელი ისაა, ვინც არასოდეს არ აჭრობს ინტერესის ცეცხლს ოჯახში. ასეთი ხალხი თვითონაც კმაყოფილია ტკბილი, ჯანსაღი ოჯახით და ოჯახის წევრებსაც ბედნაერებას ანიჭებენ. ოჯახი ისეთი ადამიანური და მაღალზნეობრივი ცეცხლით უნდა იყოს გამთბარი, რომ არა მარტო ოჯახის წევრებს,

არამედ შეზობლებს, ნაცნობებსა და გარეშე ხალხსაც იზიდავდეს. ასეთი ოჯახური სიტბოს მოცემა კი შეუძლია არა ფულსა და სიმდიდრეს, არამედ მხოლოდ სიყვარულს ცოლსა და ქმარს შორის. ცოლქმრული სიყვარული, ერთგულება და თავდადება ჯებავს და აძლიერებს მშობლიურ სიყვარულსაც. რაც უფრო მშობლებს ერთმანეთი, მით უფრო უყვართ შვილებს, პატივს სცემენ და აფასებენ მათ. ყველამ ვიცით ეს ბანალური კემპარიტება, მაგრამ რატომღაც ხშირად ვივიწყებთ.

შვილების მოვალეობა მშობლების მიმართ

იყო დრო, როცა განსაკუთრებული სოციალურ-ეკონომიური ცხოვრების პირობების გამო ზოგიერთ ქვეყანაში მშობლებისადმი შვილის ზნეობრივ მოვალეობად ითვლებოდა, თუ იგი მოხუც და დაუძლეურებულ, შრომისა და ბრძოლის უნარმოკლებულ მშობელს თავისი ხელით გამოასალმებდა სიცოცხლეს და ამით გაითავისუფლებდა თავს ზედმეტი უსარგებლო ადამიანისათვის ზრუნვის აუცილებლობისაგან. ცხოვრების ასეთი პირობებისა და ასეთი ზნეობის ეპოქა დიდი ხანია ჩაბარდა ისტორიას. ამჟამად მსოფლიოს თითქმის ყველა ხალხისათვის ტრადიციად და ზნეობრივ ნორმად არის ქცეული მშობლისათვის ზრუნვა და მისი უანგარო პატივისცემა. კომუნისტური ზნეობა ეყრდნობა სწორედ ამ ტრადიციას, შემდგომ ავითარებს და აძლიერებს მას.

ძნელი არაა იმის მიხვედრა, თუ რით იმსახურებენ მშობლები შვილებისაგან ასეთ დაფასებასა და პატივისცემას.

ნათქვამია: შვილი ვერასოდეს ვერ გადაიხდის მშობლის პატივისცემასო. მართალია, ეს პირობითი, ფიგურალური გამოთქმაა, რადგან ყოველი ღირსეული შვილი უკვე ამ თავისი ღირსეულობით სავსებით ამართლებს მშობლების მიერ გაწეულ ამავს; მაგრამ ამ ხალხურ გამოთქმაში ხაზგასმულია მთელი ის მრავალწლოვანი ტანჯვა და ჯაფა, რასაც განიცდიან მშობლები მათი შვილების კეთილდღეობისათვის; არავენ ისე უანგაროდ და თავდადებით არ ზრუნავს შვილებისათვის, როგორც მშობელი. მშობლიური გრძნობა ყველაზე წმინდა და უმწიკვლო ზნეობრივი გრძნობაა. ხოლო შვილის სიყვარული — სიყვარულის ყველაზე უფრო მაღალი და ინტენსიური ფორმაა. მშობელს ამოძრავებს არა სარგებლიანობა და ანგარიში, არამედ მხოლოდ და მხოლოდ შვილების კეთილდღეობა.

ცდებიან ისინი, რომლებიც ფიქრობენ, რომ შვილისათვის თავდადებას განაპირობებს არა მარტო შვილის სიყვარული, არამედ იმედი, რომ შვილი დაუფასებს მშობელს ამ ამაგს, ამ ორი მოტივის გათანაბრება მშობლიურ გრძნობას შეურაცხყოფდა კიდეს. ასეთი მშობელი, უწინარეს ყოვლისა ეგოისტი მკერძსმუნაწამს, სამწუხაროდ, ასეთი მშობლებიც გვხვდებიან, მტკბარე-გმარაგებულნი ცუდი გამონაკლისია. ასეთ მშობლებზე გაცილებით მაღლა დგას ცხოველთა „მშობლიური“ გრძნობა. ცხოველებს, მართალია, შეგნება არა აქვთ და მათ მოქმედებას ინსტინქტი განაგებს, მაგრამ, სამაგიეროდ, არც ანგარიში და არც ანგარება იციან. მშობლების აბსოლუტურ უმრავლესობას უწინარეს ყოვლისა ამოძრავებს შვილის სიყვარული, მისი კეთილდღეობის ინტერესი და არა მომავალი სამაგიეროს დაფასების იმედი. ეს პრინციპული საკითხია და ამიტომ აღვნიშნავთ მას ხაზგასმით.

ნიშნავს თუ არა ეს იმას, რომ შვილს არავითარი მოვალეობა არა აქვს მშობლის მიმართ და მას არ ევალება გადაუხადოს მშობლებს მთელი მათი ამაგი? რა თქმა უნდა, არა. მაგრამ ეს სრულიად სხვა საქმეა, აქ არ არის ამაგთა ანგარიშსწორების საკითხი. ერთ შემთხვევაში გვაქვს მშობლის მოვალეობა შვილის მიმართ და მეორე შემთხვევაში — შვილის მოვალეობა მშობლის მიმართ. შვილი ვალდებულია მიხედოს და პატივი სცეს მშობელს, დააფასოს იგი, ემსახუროს მას, იზრუნოს მისი ტკბილი, მშვიდი და მოსვენებული მოხუცებულობისათვის.

მაგრამ ყოველივე ეს ერთგვარად „წვრილმანია“. შვილის მთავარი და არსებითი მოვალეობა მშობლის მიმართ არის მშობლის გაბედნიერება. ხოლო ვინც მშობლის ბედნიერებას მხოლოდ და მხოლოდ იმაში ხედავს, რომ აქამოს და ასვას, ჩააცვას და დაახუროს მშობელს, ამით ჯერ კიდევ ვერ იქნება კარგი შვილი. საქმე ის არის, რომ მხოლოდ ჭამა-სმა, ჩაცმა-დახურვა და სხვა სხეულებრივი სიამოვნება სრულებითაც არ შეადგენს ადამიანის ცხოვრების სპეციფიკას და მისი ნამდვილი ბედნიერების წყაროს. ადამიანის უმნიშვნელოვანესი დანიშნულება მისი საზოგადოებრივი ღირებულებაა და მოწინავე, შეგნებული მშობელი მხოლოდ მაშინ იქნება ბედნიერი შვილის მხრივ, თუ იგი დაინახავს, რომ ღირსეული შვილი აღზარდა, რომელიც კეთილსინდისიერად ასრულებს თავის მოვალეობას და შეძლებისდაგვარად ემსახურება სამშობლოს. შვილის ასეთ ღირსეულობაში მშობელი ხედავს თავ-

ვისი საკუთარი დანიშნულებისა და მოვალეობის პირნათლად შესრულებას სამშობლოს მიმართ. სწორედ ეს არის ადამიანის უმაღლესი ბედნიერების წყარო.

მშობლისათვის რომ გარეგანი კეთილდღეობაა საჭირო და რომ შვილი მოვალეა, შეძლებისდაგვარად, მატერიალურად უზრუნველყოფს მშობელი, ამაზე ლაპარაკიც ზედმეტია. ეს უფრო ელემენტარული ვალდებულებაა, რომ მართლაც წერილმანია. მთავარია კმაყოფილი იყოს მშობელი მორალურად, ჰქონდეს სუფთა სინდისის განცდა სამშობლოს მიმართ და თავის მოვალეობას ზედადეს პირნათლად შესრულებულს. თუ მშობელი ამ მხრივ ბედნიერია, იგი ადვილად აიტანს და არასოდეს არ გამოთქვამს საყვედურს შვილის შესაძლო ხელმოკლეობის გამო. ხოლო - თუ მშობელი მორალურად კმაყოფილი არ არის, მატერიალური პატივისცემით ისე ვერ დაკმაყოფილდება. მშობელი არ შეიძლება იყოს ბედნიერი, თუ ხედავს, რომ უღირსი შვილი გაზარდა, რომელიც უკანონო გზით შეძენილი დოვლათით ცხოვრობს. ცხადია, ამის შეგნებას, თავის მხრივ, შეგნებული მშობელი უნდა, თორემ ზოგიერთ მშობელს ოღონდ ჭამა-სმასა და მატერიალურ მზრუნველობას ნუ მოაკლებ და მასზე ბედნიერი ქვეყანაზე არაფერს ჰგონია. ჩვენ ვლაპარაკობთ მხოლოდ შეგნებული და მოწინავე ადამიანების შესახებ.

წესიერი და შეგნებული მშობლის ამაგს შვილი დააფასებს არა იმდენად მისი მატერიალური უზრუნველყოფით, არამედ იმით, რომ თვითონ იქნება ღირსეული და წესიერი, შეგნებული ადამიანი. მშობლის ამაგის გადახდაში ეს რომ ძირითადი არ იყოს, მაშინ ვერასოდეს ვერ გადაიხდიდა შვილი იმ მშობლის ამაგს, რომელსაც მატერიალური დახმარება არ ესაჭიროება და სიკვდილამდე საშუალება აქვს მშობლიური ზრუნვა არ მოაკლოს შვილს. მეორე მხრივ, ყოველგვარი აზრი დაეკარგებოდა შვილის მხრივ მშობლის ამაგის გადახდას ამ უკანასკნელის სიკვდილის შემდეგ. უმთავრესად შვილები მშობლების ამაგს იხდიან მაგი სიკვდილის შემდეგ, მთელი სიცოცხლის განმავლობაში. სიკვდილის შემდეგ ამაგის გადახდა გულისხმობს არა მარტო მშობლის ხსოვნისათვის ზრუნვას, არამედ მშობლის სახელის დაფასებისათვის ზრუნვას; ამის მიღწევა კი შეიძლება კარგი ადამიანობით, პატიოსნებით და წესიერებით.

როგორც ვხედავთ, მშობლის მიმართ შვილის მოვალეობა არსებითად იგივე ყოფილა, რა მოვალეობაც აქვს ადამიანს სამშობლოს

მიმართ. ეს სავესებით გასაგებია. შვილი არა მარტო თავისი მშობლისა და ოჯახის შვილია, არამედ მთელი თავისი ხალხისა და სამშობლოს შვილიც არის. მშობლის ღირსეული შვილია მხოლოდ პატრიოტი შვილი. იყო პატრიოტი — ეს არის ძირითადი მოვალეობა იმის მიმართ, ვინც გაგზარდა. ამ საერთო მოვალეობის გარდა, შვილს აქვს სხვა მოვალეობებიც მშობლის მიმართ, ზემოთ ამ „სხვას“ ჩვენ, ძირითად მოვალეობასთან შედარებით „წვრილმანი“ ვუწოდეთ. სწორედ ეს „წვრილმანი“ აქ მოვალეობათა განმასხვავებელი.

შვილი ყოველთვის უნდა უჭერებდეს მშობლის რჩევა-დარიგებას. თუ მშობელი ცდება და შვილს ამის მიხედვრის უნარი აქვს, მაშინ მას ევალება მაქსიმალური თავაზიანობა გამოიჩინოს და დაარწმუნოს მშობელი მის მცდარობაში. შვილმა არასოდეს არ უნდა დააყენოს საკუთარი თავმოყვარეობა მშობლის თავმოყვარეობაზე უფრო მაღლა. შვილს ყოველთვის უნდა ახსოვდეს, რომ მშობელს ამოძრავებს მხოლოდ შვილის კეთილდღეობის ინტერესი, რომ მშობელი მის მიმართ უანგაროა, რომ მშობელი ისედაც უფრო ხილდება შვილის თავმოყვარეობას არა ნაკლებ, თუ არა მეტად, ვიდრე საკუთარ თავმოყვარეობას და თუ მშობელი მაინც მოითხოვს რაიმეს, რაც შვილს რატომღაც არ მოსწონს, შვილს ევალება ან დაარწმუნოს მშობელი თავის სისწორეში, ან დაუჭეროს მას. პრაქტიკული ცხოვრების საკითხებში, როგორც წესი, მშობელს უფრო დაეჭერება, ვიდრე შვილს. ცხოვრების გამოცდილება უკვალოდ არ იკარგება. შვილი უნდა ცდილობდეს მაქსიმალურად გამოიყენოს მშობლის ეს გამოცდილება. შვილი მშობლის მეგობარი უნდა იყოს, ასაკობრივი სხვაობა იშვიათად თუ შეუშლის ამას ხელს.

თუ მშობლის ზნეობრივი მოვალეობაა გაიგოს შვილის ყოველი გულსტკივილი, იყოს მისი ერთგული მეგობარი და მესაიდუმლე-მრჩეველი, შვილის ასეთივე ზნეობრივი მოვალეობაა მშობლის მიმართ იყოს გულწრფელი, არაფერი არ დაუმალოს მას და ყოველთვის მიიღოს მისგან რჩევა-დარიგება. მართალია, არსებობს დაუწერელისა და უთქმელის სფერო და ახალგაზრდობის კუთვნილებად ცოტა წილი როდი მოდის ამ სფეროში, მაგრამ საჭიროა ამ საიდუმლოთა სფეროს მინიმუმამდე დაყვანა. მშობლებისათვის უთქმელი შეიძლება დარჩეს მხოლოდ ის, რაც არ არის დაკავშირებული ახალგაზრდის ფიზიკურ ან სულიერ ტანჯვასთან. შვილს

შეუძლია საიდუმლოდ შეინახოს (თუკი თქმას ვერ ახერხებს) მხოლოდ ის, რაც მას ტანჯვას არ აყენებს, ან ის, რის გამოც შეუძლებელია ვინმეს უსაფუძვლოდ მიაყენებდა უსიამოვნებას. მაგრამ მშობლისათვის საიდუმლოდ არ უნდა დარჩეს რაიმე შეცდომა ან მნიშვნელოვანი მოვლენა შვილის ცხოვრებაში.

ვინ მოთვლის, რამდენი ახალგაზრდის სულს ტანჯვას მოეღებოდა ბოლო, ისინი რომ მშობლებს არაფერს უმაღლედნენ და მათ რჩევა-დარიგებას ანგარიშს უწყევდნენ. ახალგაზრდას არ შეიძლება ჰყავდეს იმაზე უფრო ერთგული და უანგარო მეგობარი, როგორც კარგი, შეგნებული მშობელია. თუ შვილი გამოიყენებს მშობელს, როგორც მეგობარს, ამით იგი არა მარტო თავისი კეთილდღეობის საქმეს უზრუნველყოფს, არამედ ამითვე მშობელს მიანიჭებს დიდ კმაყოფილებასა და ბედნიერებას. მშობლის ბედნიერებისათვის ზრუნვა შვილის ზნეობრივი მოვალეობაა.

გარდა ამისა, მეტად დიდი მნიშვნელობა აქვს მშობლის მატერიალური ცხოვრების უზრუნველყოფას. არავისაგან ისე არ ესიამოვნება მშობელს დახმარება და ხელის შეწყობა, როგორც შვილისაგან. შვილის მხრივ უმნიშვნელო ყურადღებაც კი მშობელს მეტად ახარებს და აკმაყოფილებს. ადვილი წარმოსადგენია მშობლის სიხარული, როცა შვილი პირველი ხელფასით ნაყიდ საჩუქარს მიუტანს მშობელს. რა გინდ მცირეც უნდა იყოს ასეთი საჩუქარი, მშობელი მას განიხილავს, როგორც ცხოვრების ასპარეზზე შვილის გამოსვლის სიმბოლურ ნიშანს. არაფერი ისე არ ანიჭებს მშობელს კანონიერი სიამაყის გრძნობას, როგორც შვილის წარმატება და ღირსეულობა. შვილი მშობლის იმედი და სიხარულია. ეს ყოველთვის უნდა ასხოვდეს ახალგაზრდას და განსაკუთრებით უნდა ეცადოს მშობლების პატივისცემას მათ სიცოცხლეშივე. თუ შვილი იქნება ისეთი, როგორც მშობელსა და სამშობლოს უნდა, ამავის ამაზე უკეთესად დაფასება შეუძლებელია.

ასეთია ძალიან მოკლედ და სქემატურად კომუნისტური ზნეობის მოთხოვნები ოჯახის წევრთა ურთიერთობაში.

როგორია ბურჟუაზიული ზნეობის მოთხოვნები ოჯახის წევრთა ურთიერთობაში, როგორ უყურებს ბურჟუაზიული ეთიკა ოჯახს?

ნაწილობრივ ამ კითხვას უკვე გაცა პასუხი ინესა არმანდისადმი
ლენინის წერილების ანალიზის დროს. მაგრამ სიყვარულის თავის-
სუფლების ბურჟუაზიული გაგების გათვალისწინება აქ სიკმარი-
სი არაა. ყველა კაპიტალისტი ერთნაირად უყურებს თუ არა სიყ-
ვარულის თავისუფლებას? ცხადია, არა. მაგრამ სიყვარული არა
ცალკეულ შემთხვევებს, არამედ იმ ობიექტურ კონსისტენტურ
ოჯახურ ურთიერთობაში, რასაც ექსპლოატატორული ცხოვრების
პირობები ქმნის.

ცხოვრების სოციალურ-ეკონომიური პირობებით საოჯახო ზნეო-
ბის განსაზღვრისა და უკანასკნელის ისტორიული განვითარების
კანონზომიერების ღრმა მეცნიერულ ანალიზს იძლევა ენგელსი
თავის წიგნში „ოჯახის, კერძო საკუთრებისა და სახელმწიფოს წარ-
მოშობა“. ენგელსი ამ შრომაში აღწერს და ასაბუთებს, თუ როგორ
წარმოიშვა და განვითარდა გათიშვა ბურჟუაზიის ოფიციალურ და
ფაქტიურ ზნეობებს შორის.

რა შეიცვალა იმის შემდეგ ბურჟუაზიული საზოგადოების
ზნეობრივ ცხოვრებაში? არსებითად არაფერი. შეიცვალა მხოლოდ
თანაფარდობა ოფიციალურ ზნეობრივ მოთხოვნებსა და ფაქტიურ
ზნეობრივ ცხოვრებას შორის. კიდევ უფრო მკვეთრი და საგრძნო-
ბი გახდა გათიშვა სიტყვასა და საქმეს შორის. ერთი მხრივ, ამაღლ-
და სქესობრივი თანასწორობისა და ოჯახის სიმტკიცის ოფიცია-
ლურ-ზნეობრივი ქადაგება, ხოლო, მეორე მხრივ, გახშირდა სქე-
სობრივი უთანასწორობის, პროსტიტუციის, ადიულტერისა და
ოჯახის დანგრევის ფაქტები. ამერიკელი სოციოლოგის ვილიამსის
ცნობებით, ამერიკის შეერთებულ შტატებში შეინიშნება განქორ-
წინების ფაქტთა მუდმივი ზრდა და ყველაზე დიდი რაოდენობა.
თუ 1890 წელს განქორწინების კოეფიციენტი იყო 6%, 1947 წლი-
სათვის მან მიაღწია 40 %-ს. ეს ციფრები ნათლად მეტყველებენ
ფაქტიური ზნეობრივი ცხოვრების მდგომარეობაზე, „სიყვარულის
თავისუფლების“ ბურჟუაზიული გაგებისა და მისი მოქმედების
პრაქტიკულ შედეგებზე.

მართალია, ოფიციალური ბურჟუაზიული ზნეობა ოჯახის სიმტ-
კიცის მოთხოვნას ეყრდნობა, მაგრამ ფაქტიურად ახალგაზრდობი-
სა და მოსახლეობის აღზრდა ნაკლებად წარიმართება სქესისა და
ოჯახისადმი ასეთი ფაქიზი ზნეობრივი დამოკიდებულების თვალ-
საზრისით. ბურჟუაზიული პრესა, კინო, ტელეხედვა და იდეოლო-
გიური ზემოქმედების სხვა საშუალებანი ბევრად უწყობს ხელს

სქესობრივი აღვირაზსნილობისა და ოჯახისადმი გულგრილი დამო-
კიდებულების გაბატონებას. ამის დასადასტურებლად სიმბოლოსა
მითითება თუნდაც ყბადაღებული „კომიქსების“ მონათხრობისა და
როლზე. ასეთ პირობებში ადვილი წარმოსადგენია, რომ სიყვარ-
ულის თავისუფლების ბურჟუაზიული ლოზუნგის მიხედვით
დღითიდღე სქესობრივი აღვირაზსნილობა ხდება.

ამ ზოგად სურათს ვერ ჩრდილავს ცალკეულ ბურჟუაზიულ
ოჯახთა სიმტკიცისა და ზნეობრივი სიჯანსაღის ფაქტები. ასეთ
ფაქტების მიჩქმალვა არავითარ შემთხვევაში არაა გამართლებული,
რამდენადაც მათზე მითითება სრულებითაც არ ხდის საეჭვოს
საერთო ზნეობრივი რეგრესის კანონზომიერებას. პირიქით, ეჭვი
სწორედ მაშინ წარმოიშობა, როცა ზოგიერთი ჩვენი პროპაგან-
დისტის და აგიტატორის ხელალებით უარყოფს ყოველგვარი ზნეობ-
რივი სიჯანსაღის გამოვლენას კაპიტალისტურ-საზოგადოებაში და
ამით წინააღმდეგობაში მოდის როგორც საყოველთაოდ ცნობილ
ისტორიულ ფაქტებთან, ასევე მხატვრული ლიტერატურის მთელ
რიგ კლასიკურ ნიმუშებთან. ჯეკ ლონდონს, დრაიზერს, ჰე-
ნინგუეის, გრემ გრინს, ოლდრიჯს, უელსსა და სხვებს არა ერთხელ
დაუხატავთ ბურჟუაზიული კლასის წარმომადგენელთა არა მარტო
ზნეობრივი გადაგვარების, არამედ ასევე ოჯახის სიმტკიცისა და
სპეტაკი ზნეობრივი ურთიერთობის გამოვლენის ცალკეული სუ-
რათები.

ჩვენი პროპაგანდისტების უფრო სასარგებლო იქნებოდა ასეთი
ცალკეული ფაქტების არა მიჩქმალვა, არამედ ახსნა და ბურჟუა-
ზიული ზნეობისადმი კომუნისტური ზნეობის დაპირისპირებულო-
ბის მეცნიერული დასაბუთება.

X

6.15/204

ფაბი 1 825.

Кандидат философских наук
Г. Д. Бандзеладзе
КАКОЙ ДОЛЖНА БЫТЬ СОВЕТСКАЯ СЕМЬЯ

(На грузинском языке)

Издание Общества по распространению
политических и научных знаний
Грузинской ССР

Тбилиси

1960

პოლიტსკოლეჯის მსხმნელთა დასახმარებლად

ქართული
ზოგადი განათლების
მინისტრის
ბიუროსთვის

K $\frac{17.322}{2}$

საბჭოთა ხალხების ერთიანი ოჯახი

მასალა მუშაობისთვის

გამომცემლობა „კომუნისტი“
თბილისი -- 1948

პოლიტსკოლების მსგავსეთა დასახმარებლად

323/1/47

ქართული
ბიბლიოთეკა

საბჭოთა ხალხების
ერთიანი ოჯახი

გაზეთი მუშები თბილისის

K276.441
3

K17322
2

გამომცემლობა „კომუნისტი“
თბილისი—1946

საბარტევიძის პარლამენტის
ბიბლიოთეკის მისამართი

შავი სკიბი სქანის

7

ქართული
ბიბლიოთეკა

შ ი ნ ბ ა რ ს ი

	89
1. ლენინურ - სტალინური ნაციონალური პოლიტიკა	3
2. თანასწორუფლებიანი ხალხების კავშირი	7
3. ლენინურ - სტალინური ნაციონალური პოლიტიკის დიდი ნაყოფი .	16
4. საბჭოთა პარტიოტიზმი ჩვენი საზოგადოების განვითარების შედეგ- რი ძალა	26
სოცლემ დასვენები	311

პალტისმკვებელი გამოშვებისათვის გ. ჯიბლაძე

ზღვ. № 1611

ტირაჟი 55.000

ფი 14291

დ. [REDACTED] საბელობის პოლიგრაფკომბინატი „კომუნისტი“.

თბილისი, ლენინის ქ. № 14

32 გვ. 19 სტ. 503.

საბჭოთა ხალხების ერთიანი ოჯახი

1. ლენინურ-სტალინური ნაციონალური პოლიტიკა

ხალხთა ჩაგვრა კაპიტალისტურ ქვეყნებში. როგორც უკვე პირველი თემის მასალებში იყო აღნიშნული, მეფის რუსეთი ხალხთა საპყრობილეს წარმოადგენდა. ცარიზმი სასტიკად ჩაგრადა რუსეთის ხალხებს. მათ დაუნდობელ ექსპლოატაციას უწევდნენ როგორც რუსი კაპიტალისტები და მემამულეები, ისე ადგილობრივი, ნაციონალური კაპიტალისტები და მემამულეები. ხალხებს წართმეული ჰქონდათ ყველაზე უბრალო სამოქალაქო უფლებანი.

ამხანაგი სტალინი ამბობს:

„ძველ დროს, როცა ჩვენი ქვეყნის ხელისუფლების სათავეში მეფე, კაპიტალისტები, მემამულეები იდგნენ, მთავრობის პოლიტიკა მდგომარეობდა იმაში, რომ ერთი ხალხი — რუსი ხალხი — გაეხადნათ გაბატონებულად, ხოლო ყველა დანარჩენი ხალხი — შორჩილად, დაჩაგრულად. ეს იყო მხედური, მგლური პოლიტიკა“.

ნაციონალური ჩაგვრის ასეთსავე მგლურ, მხედურ პოლიტიკას ახლაც ახორციელებენ კაპიტალისტური სახელმწიფოები, განსაკუთრებით თავიანთ კოლონიებში.

კოლონიური ხალხები უსასტიკეს ჩაგვრას განიცდიან. ისინი უუფლებონი არიან. კოლონიზატორები მოურიდებლად ძარცვავენ მათ, ექსპლოატაციას უწევენ, საშინელ სიღატაკესა და სიბნელეში ჰყავთ.

¹ ლენინი და სტალინი. ნაწარმოებთა არჩეული ნაჯეშროკი. 3 (8) ისტორიის შესასწავლად. ტომი III, გვ. 659—660.

ორას წელს ბატონობდნენ ინგლისელები ინდოეთში. სო-
ლო ინდოელთა 90 პროცენტი წერა-კითხვის უცოდინეა. ამ
ვეებერთელა ქვეყნის მოსახლეობა მოკლებულია განათებას
დახვარებას. 100 მილიონი ინდოელი დაავადებულია
რით, ყოველწლიურად ინდოეთში შიმშილით იხოცება მი-
ლიონობით ადამიანი.

ამერიკის შეერთებულ შტატებში მილიონობით ზანგი
ცხოვრობს. ამ ზანგების წინაპრები ამერიკაში აფრიკიდან ჩა-
იყვანეს ამერიკელმა მონათმფლობელებმა პლანტაციებში სა-
მუშაოდ. მონათმფლობელობა ამერიკის შეერთებულ შტა-
ტებში გაუქმებულია, მაგრამ ზანგები კვლავინდებურად უუფ-
ლებო მდგომარეობაში დარჩნენ. ამერიკელები ზანგებს „და-
ბალ რასად“ თვლიან, უკრძალავენ მათ იმ სკოლებში სწავ-
ლას, სადაც თეთრკანიანები სწავლობენ, თეატრებში სია-
რულს, სადაც თეთრკანიანები დადიან, თეთრკანიანებისათვის
განკუთვნილ ტრამვაის ვაგონში ჩაჯდომას. ზანგები ჩამო-
ცილებული არიან სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოე-
ბის არჩევნებს. ამერიკაში ზანგებს დაუსჯელად სცემენ და
ხოცავენ.

ამერიკელი და ინგლისელი იმპერიალისტები ჩავრული
ერებისა და არასრულუფლებიანი ხალხების ჩახშობის თავი-
ანთი პოლიტიკით ბევრით არაფრით განსხვავდებიან გერმა-
ნელი ფაშისტებისაგან. ჰიტლერელები ამბობდნენ, რომ კა-
ციობრიობა თითქოს იყოფა ორ ნაწილად: ერთ მხარეზე არიან
გერმანელები, რომლებიც რაღაც „უმაღლეს რასას“, ბატონთა
ერს ეკუთვნიან, ხოლო მეორე მხარეზე — ყველა დანარჩენი
ხალხი, რომელნიც ვითომდა „დაბალ რასას“, მონების ერს
ეკუთვნიან. რომლებზეც გერმანელებმა უნდა იბატონონ.
ამეთსავე შეხედულებას გაძლიერებით ქადაგებენ ახლა ამე-
რიკელი და ინგლისელი იმპერიალისტები, როცა ამერიკე-
ლებსა და ინგლისელებს „უმაღლეს რასას“ მიაკუთვნებენ.

კაპიტალისტურ ქვეყნებში არ არის და არც შეიძლება იყოს
ერთიანი თანასწორობა და ხალხთა შორის მშვიდობა. ვი-
ნაიდან ბერეჟაზია სასიცოცხლოდ დანატერესებულია ხალ-

ხების ჩაგვრით და ეროვნული შუღლის დანერგვით. პლოატატორული კლასები ერთა შორის ჩხუბის ორგანიზატორები არიან.

ეროვნული

კოლონიაური და დამოკიდებული ხალხების მკაცრი კლას — მოიშორონ იმპერიალიზტთა ჩაგვრა, მიაღწიონ დამოუკიდებლობას და ნამდვილ ეროვნულ თანასწორობას — ბურჟუაზია უღარესად სასტიკი საშუალებებით ახშობს.

სსრ კავშირის ხალხთა თანასწორუფლებიანობა. მარტო ჩვენს საბჭოთა ქვეყანაში, სადაც ლიკვიდირებულია ექსპლოატატორული კლასები, — მოსპობილია ეროვნული ჩაგვრა და ხალხთა შორის დამყარებულია სრულიად ახალი ურთიერთობა. ეს ურთიერთობა აგებულია ყველა ხალხის თავისუფლებასა და თანასწორუფლებიანობაზე.

ჩვენი ქვეყნის ხალხთა თავისუფლება და თანასწორუფლებიანობა შედეგია რუსეთის მშრომელი ხალხების ერთობლივი ბრძოლისა და გამარჯვებისა ბოლშევიკური პარტიის ხელმძღვანელობით.

ბოლშევიკური პარტია ყოველთვის გადაჭრით იბრძოდა რუსეთის ყველა ხალხის განთავისუფლებისათვის კლასობრივი და ეროვნული ჩაგვრისაგან და მათი სრული თანასწორუფლებიანობისათვის. იგი განუმარტავდა მშრომელებს, რომ სანამ ცარიზმი და კაპიტალიზმი არსებობს, — ეროვნული ჩაგვრა გარდევალა. ეროვნული ჩაგვრა რომ მოისპოს, საჭიროა მოისპოს ცარიზმი და კაპიტალიზმი. ეროვნული განთავისუფლებისათვის ბრძოლა ნაწილია მშრომელთა საერთო ბრძოლისა ცარიზმისა და კაპიტალიზმის წინააღმდეგ. ბოლშევიკების პარტია მოუწოდებდა რუსეთის ყველა ეროვნებას მშრომელთა ერთმანეთთან დაახლოებისაკენ და მოაწყო მათი ერთობლივი ბრძოლა საერთო მტრის წინააღმდეგ.

ბოლშევიკები იბრძოდნენ არა მარტო რუსეთის ცარიზმის მჩაგვრელური პოლიტიკის წინააღმდეგ, არამედ ადგილობრივი კაპიტალისტებისა და მემამულეების ნაციონალიზტური პოლიტიკის წინააღმდეგაც. ადგილობრივი ბურჟუაზია ეროვნული

ნული განთავისუფლებისათვის ბრძოლის სახით ცდილობდა ხელთ ეგდო ძალაუფლება და დაემკვიდრებინა, რაღაცეა ტონობა მშრომელებზე. ისევე როგორც ცაქიმეძე, იმეძე, თებდა ხალხთა შორის მტრობის დანერგვის ბინძურ, სისხლიან საქმეს.

დიდმა ოქტომბრის სოციალისტურმა რევოლუციამ მონობიდან გაათავისუფლა რუსეთის ხალხები.

ამხანაგი სტალინი ამბობს:

„1917 წლის ოქტომბერს, როცა ჩვენში დიდი პროლეტარული რევოლუცია გაჩაღდა, როცა ჩვენ დავამხეთ მეფე, მემამულეები და კაპიტალისტები, დიდმა ლენინმა, ჩვენმა მასწავლებელმა, ჩვენმა მამამ და აღმზრდელმა თქვა, ამიერიდან არ უნდა იყვნენ არც გაბატონებული, არც დამორჩილებული ხალხები, ხალხები თანასწორი და თავისუფალი უნდა იყვნენო. ამით მან დაასამარა ძველი მეფის, ბურჟუაზიული პოლიტიკა და გამოაცხადა ახალი, ბოლშევიკური პოლიტიკა—ჩვენი ქვეყნის ხალხთა შორის მეგობრობის პოლიტიკა, ძმობის პოლიტიკა“.²

საბჭოთა ხელისუფლებამ გააუქმა ძველი კანონები, რომლებიც განამტკიცებდნენ ხალხთა უთანასწორობას, მოსპოვროვნული ჩაგვრა.

ბოლშევიკურმა პარტიამ და საბჭოთა ხელისუფლებამ არა მარტო გამოაცხადეს ხალხთა თანასწორობა, არამედ საქმით განახორციელეს ეს თანასწორობა. კომუნისტური პარტია საბჭოთა კავშირის ხალხებს ზრდის ძმობისა და მეგობრობის სულისკვეთებით, ხალხთა ურთიერთ დახმარებისა და მხარდაჭერის სულისკვეთებით სამეურნეო და საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა დარგში.

ეს ახალი ნაციონალური პოლიტიკაა. იგი შეიმუშავეს ლენინმა და სტალინმა.

² ლენინი და სტალინი. ნაწარმოებთა კრებული. საკავშირო კ. პ. (ბ) ისტორიის შესასწავლად. ტომი III, გვ. 660.

2. თანასწორ უფლებიანი ხალხების კავშირი

ჩატომ გაერთიანდნენ საბჭოთა რესპუბლიკები შირში. მსოფლიოში პირველი საბჭოთა რესპუბლიკები სეთის საბჭოთა რესპუბლიკა. რუსებს გარდა, რომლებიც მოსი მოსახლეობის უმრავლესობას შეადგენდნენ, მასში შედიოდნენ: ბაშკირები, თათრები, მარიელები, კომი, მორდველები და სხვა ეროვნებანი. ამ რესპუბლიკაში წარმოიშვა ცალკე ნაციონალური სახელმწიფოებრივი ერთეულები: ავტონომიური რესპუბლიკები და ავტონომიური ოლქები. რუსეთის რესპუბლიკა შეიქმნა და ახლა არსებობს როგორც საბჭოთა ნაციონალური რესპუბლიკებისა და ოლქების ფედერაცია (გაერთიანება). ამ მრავალეროვან რესპუბლიკას ასევე ეწოდება რუსეთის საბჭოთა ფედერაციული სოციალისტური რესპუბლიკა (რსფსრ).

რსფსრ შემდეგ საბჭოთა რესპუბლიკები შეიქმნა უკრაინაში, ბელორუსიასა და ამიერკავკასიაში. ამხანაგი სტალინი, რომელიც სათავეში ედგა ეროვნებათა საქმის სახალხო კომისარიატს, ხელმძღვანელობდა უკრაინისა და ბელორუსიის საბჭოთა რესპუბლიკების და ამიერკავკასიისა და შუა აზიის საბჭოთა რესპუბლიკების შექმნას. იგი ეხმარებოდა საბჭოთა ქვეყნის მრავალრიცხოვან ეროვნებებს შეექმნათ თავიანთი ავტონომიური რესპუბლიკები და ოლქები.

სამოქალაქო ომის წლებში საბჭოთა რესპუბლიკები ერთად იბრძოდნენ საერთო მტრის წინააღმდეგ. მშვიდობიანი მშენებლობის წლებში ისინი გაერთიანდნენ ერთიან საკავშირო სახელმწიფოდ.

საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირი შეიქმნა 1922 წლის 30 დეკემბერს მოკავშირე რესპუბლიკების ერთ საკავშირო სახელმწიფოდ გაერთიანების გზით. საბჭოთა კავშირის დედაქალაქია მოსკოვი.

რა მიზეზებმა აიძულეს საბჭოთა რესპუბლიკები გაერთიანებულიყვნენ ერთ სახელმწიფოებრივ კავშირად?

ჯერ კიდევ საბჭოთა ხელისუფლებამდე ჩვენი ქვეყნის სხვადასხვა რაიონებს შორის სამეურნეო კავშირი დაწყარდა. მაგალითად, პეტროგრადის, მოსკოვისა და სხვა რაიონებისათვის აუცილებელი იყო სამხრეთის ტანილი პური. ჩვენი ქვეყნის სამხრეთი და აღმოსავლეთი რაიონები მოსკოვიდან და პეტროგრადიდან იღებდნენ მანუფაქტურას. შუა აზია ბაშხით ამარაგებდა პეტროგრადის, მოსკოვის, ივანოვოს, ვლადიმირისა და ცენტრალური რუსეთის სხვა ქალაქების საფეიქრო ფაბრიკებს. დონბასიდან მოდიოდა ქვანახშირი, ბაქო და გროზნო ნავთს იძლეოდნენ. დონბასი და დნეპრისპირეთი ლითონის მთავარი მიმწოდებლები იყვნენ.

1922 წელს საბჭოთა რესპუბლიკების წინაშე იდგა ამოცანა: სწრაფად აღედგინათ და წინ წაეწიათ სახალხო მეურნეობა. ამ ამოცანის წარმატებით გადასაწყვეტად საჭირო იყო ყველა საბჭოთა რესპუბლიკის მჭიდრო ეკონომიური თანამშრომლობის დაწყება, მათი ეკონომიური სახსრებისა და ძალების გაერთიანება. ერთობლივად, ერთ ოჯახში საბჭოთა ხალხებისათვის უფრო ადვილი იყო სახალხო მეურნეობის განვითარება.

გარდა ამისა, ცარიზმისა და კაპიტალიზმის წინააღმდეგ, თეთრგვარდიული კონტრრევოლუციისა და ინტერვენტების წინააღმდეგ ერთობლივი ბრძოლის გამოცდილება დამაჯერებლად მოწმობდა, რომ ვერც ერთი საბჭოთა რესპუბლიკა მარტო ვერ შეძლებს მიღწიოს თავისუფალ ცხოვრებას და წარმატებით დაიცვას თავი გარედან სამხედრო თავდასხმების საგან. საბჭოთა რესპუბლიკებს უნდა გაეერთიანებინათ თავიანთი სამხედრო საშუალებანი და ძალები ერთიანი, საერთო მძლავრი თავდაცვის მოსაწყობად კაპიტალისტური გარემოცვის წინააღმდეგ.

საბჭოთა ხელისუფლება, მშრომელთა ხელისუფლება, თავისი ბუნებით ისეთია, რომ იგი იწვევს არა ხალხთა გათიშვას და მათ შორის მტრობას, როგორც ბურჟუაზიის ხელისუფლება, არამედ ხალხთა გაერთიანებასა და მეგობრობას,

უფრო ძლიერი და მოწინავე ხალხების ძმურ დახმარებას
მცირე და თავის განვითარებაში ჩამორჩენილი ხალხებისადმი.
„საქირო იყო, — ამბობს ამხანაგი სტალინი, — ხალხის
მთელი ძალების გაერთიანება სოციალიზმის ექვემდებარე
თვის. საქირო იყო ქვეყნის მტკიცე თავდაცვითი უსუსურობის
ქირო იყო ჩვენი საპშობლოს ყველა ეროვნების ყოველმხრი-
ვი განვითარების უზრუნველყოფა“.³

რა საფუძველზე გაერთიანდნენ საბჭოთა რესპუბლიკები
სსრ კავშირში. ჩვენი ქვეყნის ხალხები ერთიან საქვეშირო
საბჭოთა სახელმწიფოდ გაერთიანდნენ ნებაყოფლობის, თა-
ნაწორუფლებიანობისა და მეგობრობის საფუძველზე. ამ გა-
ერთიანებას ჩვენ უნდა ვუმადლოდეთ ბოლშევიკურ პარტიას,
ჩვენს ბრძენ ბელადებს ვ. ი. ლენინსა და ი. ბ. სტალინს,
რომლებმაც საბჭოთა ხელისუფლების წარმოშობიდანვე საქ-
მე წაიყვანეს ყველა საბჭოთა ხალხის დაახლოებისა და მჭიდ-
რო თანამშრომლობისაკენ.

კაპიტალისტური მრავალეროვანი სახელმწიფოები ჩვეუ-
ლებრივ იქმნებოდნენ ხალხთა დაპყრობის, დამორჩილების,
ძალით შეერთების გზით. ასე შეიქმნა, მაგალითად, ბრიტანეთის
იმპერია, ამერიკის შეერთებული შტატები.

ბრიტანეთის იმპერია აგებულია მრავალპილიონიანი კო-
ლონიური მოსახლეობის სისხლსა და ძვლებზე. ინგლისმა და
იპყრო და დაიმორჩილა ინდოეთი — მსოფლიოში მეორე
ქვეყანა მოსახლეობის რაოდენობით. ინგლისმა დაიპყრო აეს-
ტრალია, ამასთან იქ თითქმის მთლიანად მოსპო მკვიდრი მო-
სახლეობა. ინგლისმა საფრანგეთს წაართვა მისი კოლონია კა-
ნადა. იარაღის ძალით, ადგილობრივი მოსახლეობის დაუნ-
დობელი გაეღეტით, ინგლისმა დაიმორჩილა სამხრეთი აფრი-
კა და მთელი რიგი სხვა ქვეყნები.

ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა ასზე მეტი ომი მოაწ-
ყეს მრავალრიცხოვან, მაგრამ ფაქტიურად უიარაღო ინდიელ-

³ საქვეშირო კომუნისტური პარტიის (ბოლშევიკების) ისტორიის მოკლე
ჯურსი, გვ. 339.

თა ტომების წინააღმდეგ. ამ ქვეყნის მკვიდრი მოსახლეობა თითქმის მთლიანად იქნა გაუღებელი. ამერიკის შეერთებული შტატები იპყრობდნენ და ყიდულობდნენ საფრანგეთისაგან, ესპანეთისაგან, მექსიკისაგან ვეებერთელა რაოდენობის მოსახლეობიანად. 1867 წელს ამერიკის შეერთებული შტატებმა რუსეთის მეფისაგან 14 მილიონ 320 ათას მანეთად იყიდეს ალასკა და ალუტის კუნძულები. ასეთი გზებით ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა თავიანთი ტერიტორია ერთიანად გაზარდეს.

სულ სხვანაირად წარმოიშვა საბჭოთა კავშირი. იგი შეიქმნა საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების ნებაყოფლობითი გაერთიანებით ერთ საკავშირო სახელმწიფოდ. გადაწყვეტილება ამის შესახებ ერთხმად მიიღეს საბჭოთა ხალხების თავისუფლად არჩეულმა წარმომადგენლებმა, რომლებიც საბჭოების ყრილობაზე შეიკრიბნენ.

ნებაყოფლობითი გაერთიანება ერთერთი უმნიშვნელოვანესი საფუძველია, რომელზეც შეიქმნა, განპოპიარდა და მძლავრ ძალად გაიზარდა საბჭოთა კავშირი. ამბანავი სტალინი ამბობს:

„...ხალხთა არაერთი კავშირი, ერთიან სახელმწიფოდ ხალხთა არაერთი გაერთიანება არ შეიძლება იყოს მტკიცე, თუ მას საფუძვლად არა აქვს სრული ნებაყოფლობა, თუ თვით ხალხებს არ სურთ გაერთიანება“⁴.

საბჭოთა კავშირის ისტორიაში ღირსშესანიშნავი იყო 1939 და 1940 წლები. განხორციელდა უკრაინელი და ბელორუსი ხალხების საუკუნეობრივი ოცნება ერთიანი ეროვნული სახელმწიფოს შესახებ. უკრაინისა და ბელორუსიის სსრესპუბლიკებში შევიდნენ მთელი უკრაინული და ბელორუსული მიწები. მოხდა აგრეთვე მოლდაველი ხალხის გაერთიანება. ამასთან ერთად ლატვიის, ლიტვისა და ესტონეთის ხალხებმა დაამხეს ანტიხალხური ბურჟუაზიული ხელისუფლება,

⁴ ა. ბ. სტალინი. თხზულებანი. ტომი 5, გვ. 242.

ჩამოიშორეს მძიმე ჩაგვრის ბორკილი და შეუერთდნენ საბჭოთა ხალხების ოჯახს. 1940 წელს შეიქმნა ხუთი ახალი საბჭოთა რესპუბლიკა, რომლებიც ერთიანი საბჭოთა კავშირის თანასწორუფლებიანი წევრები გახდნენ: ლატვიის, ლიტვის, ესტონეთის, მოლდავეთისა და კარელია-ფინეთის რესპუბლიკები.

ამჟამად საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში შედის 16 მოკავშირე საბჭოთა რესპუბლიკა:

რუსეთის საბჭოთა ფედერაციული სოციალისტური რესპუბლიკა (რსფსრ),

- უკრაინის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- ბელორუსიის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- უზბეკეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- ყაზახეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- აზერბაიჯანის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- ლიტვის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- მოლდავეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- ლატვიის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- ყირგიზეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- ტაჯიკეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- სომხეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- თურქმენეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- ესტონეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა,
- კარელია-ფინეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა.

საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკებში, რომლებიც ნებაყოფლობით გაერთიანდნენ კავშირში, თანასწორუფლებიანი არიან. საბჭოთა კავშირში არ არის გაბატონებული პრივილეგიური ერი და არ არის დამორჩილებული, ჩაგრული ერები, როგორც ეს რუსეთის იმპერიაში იყო, როგორც ეს ახლა ბურჟუაზიულ მრავალეროვან სახელმწიფოებშია. თვითეული მოკავშირე რესპუბლიკა, მიუხედავად იმისა, რამდენია მასში მოსახლეობა, რაოდენ დიდია მისი ტერიტორია, სარგებ-

ლობს ყველა დანარჩენი რესპუბლიკის თანაბარი უფლებებით.

აეილოთ მაგალითად რსფსრ. ეს ყველაზე დიდი რესპუბლიკაა მოსახლეობის რაოდენობისა (109 მილიონი კაცი) და ტერიტორიის სიდიდის (დაახლოებით 10 მილიონი კვადრატული კილომეტრი) მიხედვით, მაგრამ რუსეთის საბჭოთა ფედერაციულ სოციალისტურ რესპუბლიკას სწორედ ისეთივე უფლებები აქვს, როგორც ყველა დანარჩენ მოკავშირე რესპუბლიკას.

გაერთიანებული რესპუბლიკების თანასწორუფლებიანობა მეორე უმნიშვნელოვანესი საფუძველია, რომელზეც შეიქმნა, განმტკიცდა და მძლავრ სახელმწიფოდ გაიზარდა საბჭოთა კავშირი.

საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირი საკავშირო მრავალეროვანი სახელმწიფოა, შექმნილი თანასწორუფლებიანი რესპუბლიკების ნებაყოფლობითი გაერთიანების საფუძველზე. სსრ კავშირი მარტო საკავშირო სახელმწიფო როდია. სსრ კავშირი საბჭოთა ხალხების ძმური ოჯახია, რომლებიც ცხოვრობენ მეგობრულად და მჭიდრო თანამშრომლობით. ხალხთა ძმობა და მეგობრობა ჩვენს ყოფაცხოვრებაში დამკვიდრდა.

მოკავშირე საბჭოთა რესპუბლიკა. თვითეული მოკავშირე რესპუბლიკა წარმოადგენს მუშათა და გლეხთა საბჭოთა სოციალისტურ სახელმწიფოს, რომელიც თავისი სურვილით შედის საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში სხვა მოკავშირე რესპუბლიკების თანაბარი უფლებებით.

მოკავშირე რესპუბლიკის ყველა უმაღლესი და ადგილობრივი სახელმწიფო ორგანო და დაწესებულებანი მუშაობენ მისი შემქმნელი ხალხის ენაზე.

საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში შესვლის შემდეგ მოკავშირე რესპუბლიკა რჩება სუვერენულ, ე. ი. დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ. ეს ნიშნავს, რომ მოკავშირე რესპუბლიკა თავის ტერიტორიაზე სახელმწიფო ძალაუფლებას ახორ

ციელებს დამოუკიდებლად ყველა საკითხში, გარდა მხოლოდ იმ საკითხებისა, რომლებიც თვით მოკავშირე რესპუბლიკებმა ნებაყოფლობით გადასცეს საერთო საკავშირო, სახელმწიფო ორგანოების გამგებლობაში.

რით გამოიხატება მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის უფლებები?

მოკავშირე რესპუბლიკას აქვს თავისი კონსტიტუცია, რომელსაც ამტკიცებს და ცვლის თვით რესპუბლიკის უმაღლესი სახელმწიფო ხელისუფლება. ამ კონსტიტუციაში ასახულია ამ ქვეყნის თავისებურებანი — ეროვნული, სამეურნეო, კულტურულ-საყოფაცხოვრებო. თვითველი მოკავშირე რესპუბლიკის კონსტიტუცია დგება სსრ კავშირის კონსტიტუციის შესაბამისად.

მოკავშირე რესპუბლიკას აქვს სახელმწიფო ხელისუფლებისა და სახელმწიფო მართვის თავისი ორგანოები, რომლებიც ახორციელებენ საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და განმაკარგულებელ საქმიანობას რესპუბლიკის ტერიტორიაზე.

მოკავშირე რესპუბლიკას აქვს თავისი კანონები, რომლებიც გამოცემულია თვით რესპუბლიკის უმაღლესი სახელმწიფო ხელისუფლების მიერ.

მოკავშირე რესპუბლიკა ინარჩუნებს კავშირიდან თავისუფალი გამოხვლის უფლებას. ეს ყველაზე ნათლად ადასტურებს, რომ კავშირში რესპუბლიკების გაერთიანება ნამდვილად სავსებით ნებაყოფლობით ხდება.

სსრ კავშირში შესვლის შემდეგ მოკავშირე რესპუბლიკა ინარჩუნებს უფლებას თავის ტერიტორიაზე. მოკავშირე რესპუბლიკის ტერიტორია არ შეიძლება შეცვლილ იქნას მისი თანხმობის მიუღებლად. მოკავშირე რესპუბლიკების საზღვრის ცვლილებას ამტკიცებს სსრ კავშირის სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლესი ორგანო.

მოკავშირე რესპუბლიკას უფლება აქვს უშუალო ერთი-ერთობა დაამყაროს უცხო სახელმწიფოებთან, დადოს მათთან შეთანხმებანი, გაცვალოს დიპლომატიური წარმომადგენ-

ლები, უკრაინისა და ბელორუსის საბჭოთა სოციალისტუ-
რი რესპუბლიკები გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის
წევრები არიან. მთელ მსოფლიოში გაისმის ამ რესპუბლიკე-
ბის ხმა მშვიდობისა და დემოკრატიის დასაცავად, იმპერიო-
ლისტთა და ახალი ომის გამჩაღებელთა წინააღმდეგობის წინააღმდეგ.

სარ კავშირის კონსტიტუცია ავალებს საბჭოთა კავშირს
დაიცვას მოკავშირე რესპუბლიკების სუვერენული უფლებე-
ბი. ამ თავის მოვალეობას საბჭოთა კავშირი წმიდად ასრუ-
ლებს. როცა ჩვენს სამშობლოს ფაშისტური გერმანია დაეს-
ხა თავს, საერთო საკავშირო სახელმწიფო ხელისუფლებამ
მოაწყო მტრისადმი მძლავრი წინააღმდეგობა, მთელი საბჭო-
თა კავშირი აღსდგა თავზედი დამპყრობლების წინააღმდეგ.

ავტონომიური საბჭოთა რესპუბლიკა. ზოგიერთ მოკავში-
რე რესპუბლიკაში იმ ერთან ერთად, რომელმაც რესპუბლი-
კას სახელწოდება მისცა, ამა თუ იმ ადგილას ცხოვრობენ სხვა
ხალხები. ისინი ამ რესპუბლიკებში შეადგენენ მოსახლეობის
უმცირესობას, რომელიც განსხვავდება თავისი ეროვნული
თავისებურებებით. ეს ხალხები თავიანთი კეთილი სურვი-
ლით ქმნიან ავტონომიურ საბჭოთა რესპუბლიკებს.

ავტონომიური რესპუბლიკა წარმოადგენს მუშათა და
გლეხთა საბჭოთა სოციალისტურ სახელმწიფოს, რომელიც
შედის ამა თუ იმ მოკავშირე რესპუბლიკის შემადგენლობაში
(და მისი მეშვეობით — საბჭოთა კავშირში).

რუსეთის საბჭოთა ფედერაციული სოციალისტური რეს-
პუბლიკის შემადგენლობაში შედიან: თათრეთის, ბაშკირე-
თის, დაღისტანის, ბურიატ-მონღოლეთის, ყაბარდოს, კომის,
მარეთის, მორდვეთის, ჩრდილო ოსეთის, უდმურტეთის, ჩუ-
ვაშეთისა და იაკუტიის ავტონომიური საბჭოთა სოციალის-
ტური რესპუბლიკები.

საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის შე-
მადგენლობაში შედიან აფხაზეთის და აჭარის ავტონომიური
საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკები.

აზერბაიჯანის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის
შემადგენლობაში შედის ნახჭევანის ავტონომიური საბჭოთა
სოციალისტური რესპუბლიკა.

უზბეკეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის შემადგენლობაში შედის ყარაყაღღაყეთის ავტონომიური საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა.

რა სახელმწიფო უფლებები აქვს ავტონომიურ რესპუბლიკას?

ავტონომიური რესპუბლიკა თავისი ტერიტორიის ფარგლებში განახორციელებს სახელმწიფო ხელისუფლებას ავტონომიის საფუძველზე. ეს ნიშნავს, რომ ის ხალხი, რომელმაც რესპუბლიკა შექმნა, თავის ტერიტორიაზე სარგებლობს სახელმწიფო თვითმართვის უფლებებით თავისი საშინაო ცხოვრების საკითხებში. ავტონომიური რესპუბლიკის ყველა უმაღლესი და ადგილობრივი სახელმწიფო ორგანო და დაწესებულება ამ ხალხის მშობლიურ ენაზე მუშაობს.

თვითთვლ ავტონომიურ რესპუბლიკას აქვს თავისი კონსტიტუცია, რომელიც შედგენილია მის ეროვნულ თავისებურ რებათა გათვალისწინებით და სსრ კავშირის კონსტიტუციისა და სათანადო მოკავშირე რესპუბლიკის კონსტიტუციის შესაბამისად. ავტონომიური რესპუბლიკა გამოცემს თავის კანონებს, რომელთა შესრულება სავალდებულოა მის ტერიტორიაზე. საერთო საკავშირო კანონები და იმ მოკავშირე რესპუბლიკის კანონები, რომლის შემადგენლობაშიც ავტონომიური რესპუბლიკა შედის, აგრეთვე სავალდებულოა შესასრულებლად ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე. ავტონომიური რესპუბლიკის საზღვარს აწესებს სათანადო მოკავშირე რესპუბლიკის უმაღლესი სახელმწიფო ხელისუფლება.

ავტონომიური საბჭოთა რესპუბლიკების ასეთი სახელმწიფო მოწყობა ხელს უწყობს მათი ხალხების სახელმწიფოებრივ, სამეურნეო და კულტურული თვითშემოქმედების აღმავლობას.

ავტონომიური ოლქები და ნაციონალური ოკრუგები. რიგ-
ხობრივად მცირე საბჭოთა ხალხების ეროვნულ-სახელმწი-
ფობრივი მოწყობის ერთ-ერთ ფორმას წარმოადგენს ავტონომიური ოლქი.

რუსეთის საბჭოთა ფედერაციულ სოციალისტურ რესპუბლიკაში
პეტლიაში შედიან: ადიღეს, მთიანი ალტაის, ებრაელთა,
ტუვისა, ხაკაზეთის, ჩერქეზეთის ავტონომიური ოლქები.

აზერბაიჯანის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის
შემადგენლობაში შედის მთიანი ყარაბაღის ავტონომიური
ოლქი; საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის
შემადგენლობაში — სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური
ოლქი, ტაჯიკეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის
შემადგენლობაში — მთიანი ბადახშანის ავტონომიური ოლქი.

რიცხობრივად მცირე საბჭოთა ხალხების ეროვნულ-სა-
ხელმწიფობრივი მოწყობის მეორე ფორმას წარმოადგენს
ნაციონალური ოკრუგი. ასეთი ოკრუგები ათია. ყველა ისინი
შედიან რსფსრ რესპუბლიკის ამა თუ იმ ოლქის ან მხარის
შემადგენლობაში.

ავტონომიური ოლქებისა და ნაციონალური ოკრუგების
შექმნას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს მათი შემქმნელი ხალ-
ხების ეკონომიური და კულტურული აღმავლობისათვის.

3. ლენინურ-სტალინური ნაციონალური პოლიტიკის დიდი ნაყოფი

საბჭოთა ხალხების მიღწევები სახელმწიფოებრიობისა და
მეურნეობის განვითარებაში. ლენინურ-სტალინური ნაციონალ-
ური პოლიტიკის საფუძველზე საბჭოთა ხალხებმა დიდ
წარმატებას მიაღწიეს პოლიტიკურ ცხოვრებაში. საბჭოთა
ხალხებმა თავიუფლად შექმნეს თავიანთი ეროვნულ-სახელ-
მწიფოებრივი ორგანიზაციები — მოკავშირე რესპუბლიკე-
ბი, ავტონომიური რესპუბლიკები, ავტონომიური ოლქები,
ნაციონალური ოკრუგები. ამასთან თვითივე ხალხს შეეძლო
გაეთვალისწინებინა თავისი ეროვნული თავისებურებანი და

ცხოვრება მოეწყო თავისი სურვილის მიხედვით. საბჭოთა
კავშირის ყველა რესპუბლიკის მშრომელნი აქტიურ მონაწილეობას
იღებენ სახელმწიფოს მართვაში.

რევოლუციამდე ჩვენი ქვეყნის ბევრ ხალხს ~~არ~~ მრეწველობა,
არ ჰყავდა საკუთარი მუშათა ~~არ~~ რი ინტელიგენცია. ნაციონალურ განაპირა მხარეებში სოფ-
ლის მეურნეობა ძალიან ჩამორჩენილი იყო. ადგილობრივი
მოსახლეობის კულტურული განვითარება დაბალ დონეზე
იღგა.

ლენინმა და სტალინმა კომუნისტურ პარტიას, რუსეთის
მუშათა კლასს, საბჭოთა ხელისუფლების ორგანოებს დაუსა-
ხეს ამოცანა — დახმარებოდნენ განვითარებაში ჩამორჩენილ
ხალხებს, რომ ისინი დასწეოდნენ წინ წასულ ხალხებს, მი-
ეღწიათ იმისათვის, რომ თვითეულ ხალხს ჰქონოდა მატე-
რიალური პირობები, კულტურული საშუალებანი, საკუთარი
ეროვნული კადრები, რაც საჭირო იყო ეროვნული თანას-
წორუფლებიანობის ნამდვილად განხორციელებისათვის. პარ-
ტია უდიდესი სიმტკიცითა და თანმიმდევრობით იბრძოდა ამ
ამოცანის გადასაწყვეტად, და იგი გადაწყდა.

რუსეთის მუშათა კლასის აქტიური დახმარებით ყველა
საბჭოთა რესპუბლიკის ხალხებმა უდიდეს წარმატებას მი-
აღწიეს სამრეწველო განვითარებაში. სტალინურმა ხუთწლე-
ულებმა გადამწყვეტი როლი შეასრულეს საბჭოთა რესპუბლი-
კების ეკონომიურ აღმავლობაში. მთელი საბჭოთა კავშირის
ინდუსტრიალიზაციის მაღალი ტემპის პირობებში ცალკე
საბჭოთა რესპუბლიკების მრეწველობა განსაკუთრებით
სწრაფად იზრდებოდა. 1940 წელს სსრ კავშირის მრეწველო-
ბამ 12-ჯერ გადააჭარბა 1913 წლის დონეს. ყაზახეთსა და
სომხეთში იმავე დროის მანძილზე მრეწველობა გაიზარდა
22-ჯერ და უფრო მეტად, საქართველოში — 26.5-ჯერ, ყირ-
გიზეთში — 160-ჯერ, ტაჯიკეთში — 242-ჯერ.

ხუთწლეულების მანძილზე გიგანტურად გაიზარდა უკრაინის
მრეწველობა. აქ აგებულ იქნა ევროპაში ყველაზე

მძლავრი დნეპრის ჰიდროელექტროსადგური, ახალი დიდი მეტალურგიული და მანქანათმშენებელი ქარხნები, ახალი შახტები, მალაროები, ბელორუსიაში სტალინური ხეობის დების მანძილზე აგებულ იქნა 1.700 ახალი საწარმოები და ბაიჯანში რამდენჯერმე გაიზარდა ნავთის მოპოვების ხარისხი ახალ სარეწებთან და ნავთის გადამამუშავებელ ქარხნებთან ერთად აქ წარმოიშვა სხვა დიდი სამრეწველო საწარმოებიც.

პირველხარისხოვანი მრეწველობა, აღჭურვილი უახლესი ტექნიკით, შეიქმნა იმ რაიონებში, სადაც სულ ცოტა ხნის წინათ სრულიად არ იცნობდნენ თანამედროვე ინდუსტრიას.

მძლავრი თანამედროვე მრეწველობა არის აგებული ყაზახეთში. აქ აშენებულია ფერადი მეტალურგიის დიდი საწარმოები, შექმნილია ქვანახშირის ახალი ცენტრი სარკაუნში — ყარაგანდის აუზი, — აშენებულია მანქანათმშენებელი და ქიმიური ქარხნები, ელექტროსადგურები, სუფეიქრო ფაბრიკები, ხორცის კომბინატები და სხვა საწარმოები. იქ, სადაც 1930 წელს მხოლოდ ერთი ყაზახი მომთაბარის ოჯახი ცხოვრობდა, ახლა წარმოიშვა დიდი ქალაქი ბალხაში, რომელიც ახალი გიგანტური სპილენძის საღებავი ქარხნის გარშემო გაშენდა. სამამულო ომის დროს ყაზახეთში აგებულ იქნა შავი მეტალურგიის პირველი ქარხანა.

ცარიხში, რუსეთის ბურჟუაზია ეწინააღმდეგებოდნენ გროვულ განაპირა მხარეებში ფაბრიკა-ქარხნების მშენებლობას. უზბეკეთში რევოლუციამდე იყო მხოლოდ წვრილი, ნახევრადკუსტარული მრეწველობა. აქედან ბამბა ათას ვერსზე მიჰქონდათ ცენტრალურ რუსეთში, ხოლო შემდეგ უკან ბრუნდებოდა მზა ქსოვილების სახით. ახლა უზბეკეთში არის საკუთარი დიდი საფეიქრო ფაბრიკები. რესპუბლიკაში საბჭოთა ხელისუფლების არსებობის მანძილზე აშენებულია მეტალურგიული, მანქანათმშენებელი, ქიმიური, კვების მრეწველობა.

ბევრი ქარხანა, ფაბრიკა, მალარო, ელექტროსადგური შეიქმნა სხვა მოკავშირე რესპუბლიკებშიც.

მრეწველობის განვითარებასთან ერთად ყველა საბჭოთა რესპუბლიკაში გაიზარდნენ კვალიფიციური მუშების, ინჟინრების, ტექნიკოსების ნაციონალური კადრები.

საბჭოთა რესპუბლიკებში შექმნილია მოწინავე სოციალისტური სოფლის მეურნეობა. სარწყავი არხების შესაძლებელი გახადა ახალი მიწების ათვისება ნაყოფიერების გადიდება. იქ, სადაც სულ ცოტა ხნის წინათ გლეხი თოხით ჩიჩქნიდა მიწის პატარა ნაკვეთს, შეიქმნა მსხვილი კოლმეურნეობები, რომლებიც აღჭურვილი არიან თანამედროვე ტექნიკით. მომთაბარე ხალხები დასახლდნენ და შეუდგნენ კულტურულ მიწათმოქმედებას.

მოკავშირე რესპუბლიკებში ფართოდ გაჩაღდა უაღრესად სხვადასხვაგვარი სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკური კულტურების წარმოება. შუა აზიის რესპუბლიკებსა და აზერბაიჯანში განვითარდა მებამბეობა, რამაც ჩვენს ქვეყანას შესაძლებლობა მისცა მთლიანად უზრუნველყო თავი ბამბით და განთავისუფლებულიყო საზღვარგარეთიდან მისი შემოტანის აუცილებლობისაგან. საქართველოში გადიდდა ჩაის პლანტაციებისა და ძვირფასი ხეხილის ნარგავების ფართობი.

სსრ კავშირის ხალხთა კულტურის აღმავლობა. საბჭოთა ხელისუფლება დიდ ზრუნვას იჩენს იმ ხალხების კულტურის აღმავლობისათვის, რომლებიც მეფის რუსეთში სისტემატურ, ეკონომიურ და ეროვნულ ჩაგვრას განიცდიდნენ. ჩვენს ქვეყანაში მოსწავლეთა რიცხვი 1914 წელთან შედარებით გაიზარდა ერთიოთხედ და უფრო მეტად, ხოლო ყირგიზეთში — 44-ჯერ, უზბეკეთში — 68-ჯერ, ტაჯიკეთში — 660-ჯერ.

მეფის იმპერიის ამ და სხვა ეროვნულ განაპირა მხარეებში იშვიათი იყო დაწყებითი სკოლებიც კი. იქ არ იყო არც ტექნიკუმები, არც უმაღლესი სასწავლებლები. ახლა ტექნიკუმები და უმაღლესი სკოლები ყველა მოკავშირე და ავტონომიურ რესპუბლიკაშია. მაგალითად, უზბეკეთის საბჭო-

თა სოციალისტურ რესპუბლიკაში არის 60-ზე მეტი ტექნიკური, 36 უმაღლესი სკოლა, საკუთარი მეცნიერებათა აკადემია სამეცნიერო-საკვლევო დაწესებულებებით.

ყირგიზეთში რევოლუციამდე თვითმკვლელობის მცხოვრებიდან 98 წერა-კითხვის უცოდინარი იყო. ამჟამად ჩამოსათვლელი იყო გიმნაზია დამთავრებული ყირგიზელი. უმაღლესი განათლების მქონე ყირგიზი სულ არ იყო. ახლა ყირგიზეთს ჰყავს საკუთარი ინჟინრები, აგრონომები, ზოოტექნიკოსები, ექიმები, საკუთარი მეცნიერები. რესპუბლიკაში შექმნილია 20-ზე მეტი სამეცნიერო-საკვლევო დაწესებულება. ახალგაზრდობა მშობლიურ ყირგიზულ ენაზე სწავლობს არა მარტო საშუალო სკოლებში, არამედ უმაღლეს სასწავლებლებშიც. ყაზახეთში რევოლუციამდე წერა-კითხვის მცოდნე მხოლოდ 2 პროცენტი იყო, ახლა კი 98 პროცენტი. კოლონიურ ინდოეთში კი წერა-კითხვის მცოდნე მხოლოდ 10 პროცენტი. 30 წლის მანძილზე წერა-კითხვის მცოდნეობა ინდოეთში 1 პროცენტით გაიზარდა, ხოლო ყაზახეთში—96 პროცენტით.

საბჭოთა ხელისუფლების წლებში შექმნილია დამწერლობა რუსეთის 40 ეროვნებისათვის, რომლებსაც რევოლუციამდე იგი სრულიად არ ჰქონდათ.

ფართოდ გაჩაღდა წიგნებისა და გაზეთების გამოცემა ეროვნულ ენებზე. წინათ ეს ხსენებაშიც არ იყო. მაგალითად, თურქმენეთში რევოლუციამდე თურქმენულ ენაზე არც ერთი გაზეთი არ გამოდიოდა, 1947 წელს აქ უკვე იყო 48 გაზეთი თურქმენულ ენაზე.

ძირეულად გაუმჯობესდა ჯანმრთელობის დაცვა. მეფის რუსეთის ბევრ განაპირა მხარეში არც ერთი ექიმი, არც ერთი საავადმყოფო არ იყო. ახლა ყველა ჩვენს რესპუბლიკაში არის საავადმყოფოების, ამბულატორიების, პოლიკლინიკების, სამშობიარო სახლების ფართო ქსელი. მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაცვაზე უზბეკეთში ახლა იხარჯება 250-ჯერ მეტი სახსრები, ვიდრე მეფის დროს იხარჯებოდა.

ყველა საბჭოთა რესპუბლიკაში ფართოდ გაჩაღდა სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობა. უკრაინის, ბელორუსის, უსსრ-ის, ყაზახეთის, საქართველოს, აზერბაიჯანის, ლიტვის, ლატვიის, სომხეთის, ესტონეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკებში შექმნილია მეცნიერებათა აკადემიები: გიზეთის, ტაჯიკეთის, თურქმენეთის მოკავშირე რესპუბლიკებში მუშაობენ სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის ფილიალები (განყოფილებანი).

საბჭოთა ხელისუფლების წლებში აყვავდა სსრ კავშირის ყველა ხალხის ლიტერატურა და ხელოვნება. სსრ კავშირის ხალხებს სამართლიანად შეუძლიათ იამაყონ დიდი მიღწევებით ეროვნული მხატვრული ლიტერატურის, მუსიკის, ფერწერის, თეატრალური ხელოვნების განვითარებაში. საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირში ეროვნული კულტურები ერთმეორეს აესებენ და ამდიდრებენ, მაგალითად, რუსი მწერლების ნაწარმოებნი ყველა საბჭოთა ხალხმა გაიცნო თავის მშობლიურ ენაზე, ხოლო სხვა ეროვნებათა მწერლების თარგმნილი ნაწარმოებნი ცნობილია რუსი ხალხისათვის. ეროვნული კულტურის განვითარება კი არ თიშავს, არამედ აახლოვებს სსრ კავშირის ხალხებს. საბჭოთა კულტურა ფორმით ნაციონალური და შინაარსით სოციალისტური კულტურაა.

ხალხთა მეგობრობა საბჭოთა კავშირის ძალის წყაროა. საბჭოთა წყობილების დიდ მონაპოვარს წარმოადგენს ხალხთა მეგობრული თანამშრომლობის შექმნა.

სსრ კავშირის ხალხთა მეგობრობა შეიქმნა მშრომელთა ბრძოლაში ექსპლოატატორული კლასების წინააღმდეგ, ექსპლოატაციისა და ყოველგვარი ჩაგვრის მოსპობის საფუძველზე, საბჭოთა ხელისუფლების მიერ ლენინურ-სტალინური ნაციონალური პოლიტიკის განხორციელების საფუძველზე, იმ ისტორიულ წარმატებათა საფუძველზე, რაც საბჭოთა რესპუბლიკებმა მოიპოვეს თავიანთ სამეურნეო განვითარებასა და ეროვნული კულტურის აყვავებაში.

ამხანაგი სტალინი მოხსენებაში „სსრ კავშირის კონსტი-
 ტუციის პროექტის შესახებ“, ახასიათებდა რა ჩვენს ქვეყ-
 ნაში შექმნილ ხალხთა მეგობრობას, ამბობდა: „არასტებობამ
 ექსპლოატატორული კლასებისამ, რომლებიც ერთს შორის
 ჩხუბის ძირითად ორგანიზატორებს წარმოადგენენ, სწრაფ-
 ბობამ ექსპლოატაციისამ, რომელიც ურთიერთ უსწრაფობას
 უნერგავს და ნაციონალისტურ ვნებებს აღვივებს; იმან, რომ
 ძალაუფლების სათავეში დგას მუშათა კლასი, რომელიც
 მტერია ყოველგვარი დამონებისა და ერთგული მატარებე-
 ლია ინტერნაციონალიზმის იდეებისა; ხალხთა ურთიერთ
 დახმარების ფაქტიურმა განხორციელებამ სამეურნეო და სო-
 ზოგადობრივი ცხოვრების ყველა დარგში; ბოლოს, სსრ
 კავშირის ხალხთა ნაციონალური კულტურის, ფორმით ნა-
 ციონალური, შინაარსით სოციალისტური კულტურის აყვავე-
 ბამ, — ყოველივე ამან და მათმა შესაგავსებამ ფაქტორებმა მიგ-
 ვიყვანა იქამდე, რომ ძირფესვიანად შეიცვალა სსრ კავშირის
 ხალხთა სახე, გაქრა მათში ურთიერთ უნდობლობის გრძნო-
 ბა, განვითარდა ურთიერთ მეგობრობის გრძნობა და, ამრიგად,
 მოგვარდა ხალხთა ნამდვილი ძმური თანამშრომლობა ერ-
 თიანი საკავშირო სახელმწიფოს სისტემაში.

ამის შედეგად ახლა ჩვენ გვაქვს საცხები თ ჩამოყალიბებუ-
 ლი მრავალეროვანი სოციალისტური სახელმწიფო, რომელ-
 მაც ყოველგვარ განსაცდელს გაუძლო და რომლის სიმტკი-
 ცეც შეშურდებოდა რომელიც ვნებათ ნაციონალურ სახელ-
 მწიფოს ქვეყნიერების რომელიც ვნებათ ნაწილში“).

ბოლშევიკური პარტია და მისი ბელადები ლენინი და
 სტალინი ყველა ერის მშრომელებს ზრდიდნენ ურთიერთ
 პატივისცემისა და ურთიერთ დახმარების სულსკვეთებით.
 ბოლშევიკური პარტია შეურიგებელ ბრძოლას ეწეოდა ველი-
 კოროსული შოვინიზმის წინააღმდეგ, რაც გამოიხატებოდა
 პრარუსი ხალხებისადმი, მათი კულტურისადმი უგულვებელ-
 მყოფელი დამოკიდებულებით, იმ მისწრაფებით, რომ მოოს-

* ი. სტალინი. „ლენინიზმის საკითხები“, გვ. 639.

პოთ ეროვნული საბჭოთა რესპუბლიკები. პარტია აგრეთვე
გადამწყვეტ ბრძოლას ეწეოდა ადგილობრივი ნაციონალისტ-
მისაყენ გადახრის წინააღმდეგ, რომელიც გამოიხატებოდა იმ
მისწრაფებით, რომ განეკრძებულეყვნენ და თავიანთი
ეროვნული ნაქუქის ფარგლებში ჩაკეტილიყვნენ, განეკრძა-
ნენ სოციალისტური მშენებლობის საერთო საქმეს. თორე
გადახრა ასახავდა ბურჟუაზიული ელემენტების ინტერესებ-
სა და შეხედულებებს და სერიოზულ საფრთხეს წარმოად-
გენდა, ვინაიდან ემუქრებოდა ხალხთა მეგობრობის საქმეს.

ველიკოროსული შოენისტებისა და ადგილობრივი ნა-
ციონალისტების დაუმარცხებლად არ შეიძლებოდა ხალხთა
მეგობრული თანამშრომლობისა და ურთიერთ დახმარების
მოგვარება, არ შეიძლებოდა ჩვენი მრავალეროვანი სახელ-
მწიფოს განმტკიცება. ბოლშევიკურმა პარტიამ გაანადგურა
ყველა ჯურის ნაციონალ-უკლონისტი და დარაზმა ჩვენი
ქვეყნის მთელი ხალხები ერთიან ძმურ ოჯახად, აღზარდა
ისინი საერთო სახალხო, საერთო სახელმწიფოებრივი ინტე-
რესების შეგნების სულისკვეთებით. ყველა ერის მშრომელ-
ნი ზრუნავენ არა მარტო თავიანთი ინტერესებისათვის, არა
მარტო თავიანთი ნაციონალური რესპუბლიკის ინტერესები-
სათვის, არამედ ყველა ხალხის, მთელი ჩვენი მრავალერო-
ვანი სოციალისტური სახელმწიფოს ძირითადი ინტერესები-
სათვისაც.

ამხანაგი სტალინი ჯერ კიდევ 1935 წელს აღნიშნავდა,
რომ საბჭოთა ნაციონალური პოლიტიკის ყველაზე ძვირფა-
ხი მიღწევაა ხალხთა მეგობრობა. ამხანაგმა სტალინმა თქვა,
რომ „ვიდრე ეს მეგობრობა არსებობს, ჩვენი ქვეყნის ხალ-
ხები თავისუფალი და უძლეველი იქნებიან. არავინ, არც
შინაური, არც გარეშე მტერი, ჩვენთვის საშიში არ არის,
ვიდრე ეს მეგობრობა ცოცხლობს და დღევრძელობს.“^{*)}

^{*)} ლენინი და სტალინი. ნაწარმოებთა კრებული. საკავშირო კ. ზ. (ბ) ის-
ტორიის შესასწავლად. ტომი III, გვ. 660.

1 ამხანაგ სტალინის ეს სიტყვები ცხოვრებამ საჭირო დაა-
დატურა. საბჭოთა ხალხების დიადმა მეგობრობამ ცხადყო
მთელი თავისი ძალა მშვიდობიანი მშენებლობის საქმეშიც
და სამამულო ომის დროსაც.

გ ი ზ ლ ი მ ი თ ე კ ა

მშვიდობიანი მშენებლობის პერიოდში ხალხთა მეგობრო-
ბა გვეხმარება ავამაღლოთ მეურნეობა, წინ წაეწიოთ კულ-
ტურისა და მეცნიერების განვითარება, განვამტკიცოთ სა-
ხელმწიფოს ძლიერება.

ომის მძიმე წლებში ყველა ეროვნების საბჭოთა ადამიანე-
ბი უფრო მეტად დარწმუნდნენ სსრ კავშირის ხალხთა მე-
გობრობისა და ძმობის დიდ მნიშვნელობაში. განა შეძლებდ-
ნენ ცალკეული საბჭოთა ხალხები სათითოოდ გამკლავებოდ-
ნენ ფაშისტურ გერმანიას? განა შეძლებდნენ უკრაინელი, ბე-
ლორუსი, მოლდაველი, ლიტველი, ლატვიელი, ესტონელი,
კარელი ხალხები საკუთარი ძალით მოეშორებინათ ჰიტლერ-
ის უღელი? რასაკვირველია, არა. მხოლოდ იმის მეოხე-
ბით, რომ ჩვენი ქვეყნის ყველა ხალხი რუსი ხალხის მეთაუ-
რობით გაერთიანებული იყო საბჭოთა კავშირში, მტერი და-
მარცხებულ იქნა. სამამულო ომის დროს რუსმა ხალხმა დი-
დი მსხვერპლი გაიღო მტერზე გამარჯვებისათვის. თავისი
ნათელი გონების, მტკიცე ხასიათისა და მოთმინების მეოხე-
ბით რუსმა ხალხმა დაიმსახურა საერთო აღიარება, როგორც
საბჭოთა კავშირის ხელმძღვანელი ძალისა ჩვენი ქვეყნის
ყველა ხალხთა შორის.

საბჭოთა ხალხების მეგობრობამ ომის ცუცხლში ვაუძლო
ყველაზე მძიმე განსაცდელს. საბჭოთა კავშირი, რომელიც
იცავდა ხალხთა თავისუფლების, თანასწორუფლებიანობისა
და მეგობრობის იდეებს, მძიმე ომიდან გამარჯვებული გა-
მოვიდა. ხოლო გერმანიის ფაშისტური სახელმწიფო, რომე-
ლიც ცდილობდა დაემყარებინა ერთი ერის ბატონობა და
დაემორჩილებინა ყველა დანარჩენი ერი, განადგურებულ
იქნა.

ომის შემდგომ პერიოდშიც ჩვენ ყოველდღე ვრწმუნდებით საბჭოთა კავშირის ხალხთა ძმური თანამეგობრობის მძლავრ ძალაში. სარ კავშირის ყველა ხალხი დახმარებას უწყვეტად უწოდებს რწმუნების აღდგენაში გერმანელთა შემოსევისაგან დასაცავად. მათ ლეხულ საბჭოთა რესპუბლიკებს. საბჭოთა ხალხების ერთიანი ოჯახი კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელობით წარმატებით აღადგენს და ავითარებს მრეწველობას, სოფლის მეურნეობას, ტრანსპორტს, წინ მიჰყავს სოციალისტური კულტურა.

იმ დროს, როცა კაპიტალისტურ სამყაროში იმპერიალიზმები უფრო მეტად ჩაგრავენ კოლონიების ხალხებს, ჩვენში, საბჭოთა კავშირში, ხალხთა მეგობრობა მტკიცდება და ვითარდება.

კოლონიების ხალხები ვერ ურიგდებიან თავიანთ მდგომარეობას. ისინი თავიანთი მჩაგვრელების წინააღმდეგ ეწევიან გაათრებულ ბრძოლას — შეუპოვარ, დღითი დღე მზარდ ბრძოლას. ეს ასუსტებს კაპიტალიზმს.

საბჭოთა კავშირში არ არის და არც შეიძლება იყოს არავითარი ეროვნული შუღლი და ბრძოლა. საბჭოთა კავშირში არის მშვიდობა, ხალხთა მეგობრობა და თანამშრომლობა. ეს არის საბჭოთა კავშირის ძალა, ურღვევი სიმტკიცე, უდიდესი უპირატესობა ბურჟუაზიული მრავალეროვანი სახელმწიფოების წინაშე.

საბჭოთა კავშირი მსოფლიოში პირველი ქვეყანაა, რომელმაც სამართლიანად გადაჭრა ნაციონალური საკითხი. საბჭოთა ხალხმა გააცამტვერა და უკუაგდო იმპერიალისტთა საზიზღარი ჭორები იმის შესახებ, რომ ჩამორჩენილი ხალხები თითქოს არასრულფასოვანი ხალხებია. საბჭოთა ხალხმა საქმით ცხადყო, რომ წინათ ჩამორჩენილ ხალხებს, რომლებიც განთავისუფლდნენ კოლონიური ჩაგვრისაგან და სოციალიზმის გზას დაადგნენ, შეუძლიათ მოკლე ხანში მოწინავეთა რიგებში გამოვიდნენ.

საბჭოთა მრავალეროვანი სახელმწიფოს დიდი შაჯალოითი, რომელმაც უზრუნველყო საბჭოთა კავშირის ყველა ხალხის თავისუფალი განვითარება, უჩვენებს უწყვეტ მსახურს ჩაგრულ ხალხებს გზას იმპერიალიზმის ტყველ ხალხთა სუფლებსაკენ, აღადგინოვანებს მათ კოლონიური მონობის წინააღმდეგ საბრძოლველად.

4. საბჭოთა პატრიოტიზმი ჩვენი საზოგადოების განვითარების მძლავრი ძალაა

საბჭოთა კავშირი მშრომელთა სამშობლოა. ოქტომბრის რევოლუციამდე რუსეთის მუშები და გლეხები, ისევე როგორც დღემდე ბურჟუაზიული სახელმწიფოების მუშები და გლეხები, თავიანთ ქვეყანაში დევნილი და ჩაგრული იყვნენ. ექსპლოატატორთა ძალაუფლების დამბობით და საბჭოთა ხელისუფლების მოპოვებით რუსეთის მუშები და გლეხები თავიანთი ქვეყნის ბატონ-პატრონები გახდნენ. ამან წარმოშვა მხურვალე სიყვარულის გრძნობა საბჭოთა სამშობლოსადმი, საბჭოთა პატრიოტიზმის გრძნობა.

ლენინი გვასწავლიდა, რომ მას შემდეგ, რაც ჩვენს ქვეყანაში კაპიტალიზმი დამბობილ იქნა და დამყარდა პროლეტარიატის დიქტატურა, მშრომელებმა პოვეს თავიანთი, სოციალისტური სამშობლო. ლენინი ამბობდა, რომ იმ რუსეთს, რომელიც განთავისუფლდა კაპიტალისტური უღლისაგან, რომელმაც „ტანჯვით მოახდინა თავისი საბჭოთა რევოლუცია, ამ რუსეთს ჩვენ დავიცავთ უკანასკნელ სისხლის წვეთამდე!“¹)

საბჭოთა ადამიანებს მხურვალედ უყვართ თავიანთი სამშობლო—მუშებისა და გლეხების სახელმწიფო, სახელმწიფო, რომელშიც ხელისუფლება მშრომელებს ეკუთვნით და რომელიც სამუდამოდ განთავისუფლებულია ექსპლოატაციისაგან. გა-

¹ ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი. ტომი XXV, გვ. 59.

ქირეებისაგან, სიბნელისაგან. მათ მხურვალედ უყვართ თი-
 ვიანთი ქვეყანა, რომელშიც არ არის ექსპლოატაციური კლასები და კლასობრივი ჩაგვრა, არ არის ეროვნული უთანასწორობა და ეროვნული შუღლი. მათ მხურვალედ უყვართ თავეიანთი ქვეყანა, რომელიც ყველა ქვეყნის პროლეტარებს მთელი მსოფლიოს მშრომელთა სამშობლოდ მიაჩნიათ.

საბჭოთა პატრიოტიზმი მკლავნდება საბჭოთა ადამიანების მზადყოფნაში—მთელი ძალები, და თუ საჭირო იქნება, სიცოცხლაც მოახმარონ სოციალისტური სამშობლოს კეთილდღეობას, კომუნნიზმის კეთილდღეობას.

საბჭოთა პატრიოტიზმის ცხოველყოფელი ძალა. საბჭოთა პატრიოტი აქტიური მებრძოლია თავისი დიდი სოციალისტური სამშობლოს აყვავებისათვის, თავისი ხალხის ბედნიერებისათვის. იგი გადაჭრით იბრძვის საბჭოთა კავშირის ყველა მტრების წინააღმდეგ. სოციალისტური სამშობლოსადმი სიყვარულმა და მისი მტრებისადმი სიძულვილმა საბჭოთა ადამიანებს მისცეს დიდი, უძლეველი ძალა 1941-1945 წლების სამამულო ომის პერიოდში. საბჭოთა პატრიოტიზმი იყო ფრონტზე და ზურგში საბჭოთა ადამიანების გამირობის, მამაცობის, სიმტკიცის დაუშრეტელი წყარო.

საბჭოთა ქვეყანაში მშრომელები თავიანთ სიყვარულს სამშობლოსადმი ამკლავნებენ ყოველდღიურ შრომაში. მათ იციან, რომ მათი შრომა ხმარდება არა კაპიტალისტს, არამედ თვით მათ, მთელ საზოგადოებას. ყოველი დღე ჩვენში წარმოშობს შრომის გამირებს, რომლებიც დიდებით არიან მოსილნი, სოციალისტური შეჯიბრების, სტახანოვეური მოძრაობის მოწინავეებს.

კაპიტალისტურ საზოგადოებაში ბურჟუაზია ამახინჯებს ადამიანთა ეროვნულ გრძნობებს და პატრიოტიზმის სახით ნერგავს ნაციონალისტურ და რასობრივ ცრურწმენებს, თესავს მტრობასა და სიძულვილს სხვა ერებისადმი, იმისათვის, რომ სხვადასხვა ერის მშრომელთა ყურადღება ჩამოაცილოს მათი საერთო საარსებო ინტერესებისათვის ბრძოლას.

საბჭოთა პატრიოტიზმი ახალი პატრიოტიზმია, როგორც არ ჰქონია წარსულში ჩვენ ხალხს, როგორც არ აქვს კავშირ-ტალიანტური ქვეყნების ხალხებს.

ამხანაგი სტალინი ამბობს:

ეროვნული
კავშირის

„საბჭოთა პატრიოტიზმის ძალა იმაში მდგომარეობს, რომ მის საფუძველს წარმოადგენენ არა რასობრივი ან ნაციონალისტური ცრურწმენანი, არამედ ხალხის ღრმა ერთუფლებათვის საბჭოთა სამშობლოსადმი, ჩვენი ქვეყნის ყველა ერის მშრომელთა ძმური თანამეგობრობა. საბჭოთა პატრიოტიზმში პარპონიულად შეხამებულია საბჭოთა კავშირის ხალხთა ნაციონალური ტრადიციები და ყველა მშრომელთა საერთო სასიცოცხლო ინტერესები. საბჭოთა პატრიოტიზმი კი არ თიშავს, არამედ, პირიქით, ერთიან ძმურ ოჯახად აკავშირებს ჩვენი ქვეყნის ყველა ერსა და ეროვნებას. ამაში უნდა ვხედავდეთ საბჭოთა კავშირის ხალხთა ურღვევი და სულ უფრო და უფრო მტკიცე მეგობრობის საფუძველებს.“^{*)}

საბჭოთა პატრიოტიზმი მოითხოვს, რომ ეროვნული ტრადიციები, ერთი ერის ინტერესები არ დაუპირისპიროს ჩვენი ქვეყნის ყველა ერის მშრომელთა საერთო ინტერესებს, რომ ყველა ერის ადამიანები იცავდნენ საერთო სახალხო, საერთო სახელმწიფო ინტერესებს. ჩვენს ქვეყანაში თვითუფლები ერის ადამიანები აფასებენ ყოველივე საუკეთესოს, რაც კი მათი ხალხების ისტორიაში იყო და ავითარებენ თავიანთ ეროვნულ კულტურას. მაგრამ ისინი არ იკეტებიან ეროვნულ ნაქუქში, არამედ თავს ვრძნობენ ერთიანი საბჭოთა სახელმწიფოს მოქალაქეებად. ჩვენი ქვეყნის ყველა ხალხი საბჭოთა კავშირში ხედავს თავის ერთიან, მძლავრ სოციალისტურ სამშობლოს — თავისუფალ რესპუბლიკათა ურღვევ კავშირს.

პატრიოტიზმი და ინტერნაციონალიზმი. საბჭოთა ადამიანებს ღრმად აქვთ შეგნებული საბჭოთა წყობილების უპირა-

^{*)} ა. სტალინი. „საბჭოთა კავშირის დიდი სამამულო ომი, შესახებ“, მე-5 გამოცემა, გვერდი 178.

ტესობა ყოველგვარი სხვა საზოგადოებრივი წყობილების წინაშე და კანონიერად ამაყოფენ იმით, რომ ანეთი წყობილება მსოფლიოში პირველად შეიქმნა ჩვენს ქვეყანაში. თა საზოგადოება კაპიტალისტურ საზოგადოებას იმიტომ რომ იქ, ბურჟუაზიულ ქვეყნებში, ცხოვრობენ თითქოს რაღაც არასრულფასოვანი ადამიანები, არამედ იმიტომ, რომ იქ მშრომელი ადამიანი დაჩაგრული, დაბეჩავებულია კაპიტალიზმის უღლით, იმიტომ, რომ იქ ნორმალურად ითვლება ადამიანის მიერ ადამიანის ექსპლოატაცია, ადამიანის პიროვნების დამცირება ფულის ტომრის ძალაუფლებით.

საბჭოთა პატრიოტიზმი კი არ თიშავს ჩვენი ქვეყნის ადამიანებს სხვა ქვეყნების მშრომელთაგან, არამედ მოითხოვს მშრომელთა საერთაშორისო სოლიდარობის განმტკიცებას. საბჭოთა კავშირის ხალხები პატივს სცემენ უცხოეთის ქვეყნების ხალხთა უფლებებსა და დამოუკიდებლობას, ისინი ყოველთვის იჩენდნენ და იჩენენ მზადყოფნას—იცხოვრონ სხვა ქვეყნებთან მშვიდობიანად და მეგობრულად. ეს არის თავისუფლებისმოყვარე ხალხებთან ჩვენი სახელმწიფოს მზარდი კავშირის საფუძველი.

საბჭოთა ადამიანები ცხოვრობენ და იბრძვიან ინტერნაციონალიზმის ლენინური დროში. ბოლშევიკური პარტია საბჭოთა ადამიანებს ზრდის მშრომელთა საერთაშორისო სოლიდარობის განმტკიცების სულისკვეთებით.

ვ. ი. ლენინი 1913 წელს „პრავედაში“ წერდა:

„ძველ სამყაროს, ეროვნული ჩაგვრის, ეროვნული შუღლის ან ეროვნული განკერძოებულობის სამყაროს მუშები უპირისპირებენ ყველა ერის მშრომელთა ერთიანობის ახალ სამყაროს, რომელშიც ადგილი არ არის არც ერთი პრივილეგიისათვის, არც ადამიანის მიერ ადამიანის ოდნავი ჩაგვრისათვის.“

* ვ. ი. ლენინი. თხზულებანი, ტომი XVI, გვ. 390.

საბჭოთა კავშირი ემყარება არა მარტო თვის მძლავრ/ში-
ნაგან ძალებს, არამედ ყველა ქვეყნის მშრომელთა მხარდაჭერა
რისაც.

საბჭოთა კავშირი

„სსრ კავშირის მუშათა კლასი, — ამბობს აბნანავი
სტალინი, — მსოფლიო პროლეტარიატის ნაწილია, მისი მო-
წინავე რაზმია, ჩვენი რესპუბლიკა კი — მსოფლიო პროლეტა-
რიატის პირშეშა. ექვს გარეშეა, მას რომ დახმარებას არ
უწევდეს კაპიტალისტური ქვეყნების მუშათა კლასი, ის ვერ
შეინარჩუნებდა ძილაუფლებას, ვერ უზრუნველყოფდა პი-
რობებს სოციალისტური მშენებლობისათვის, — მამასადამე,
მას არ ექნებოდა ის წარმატებანი, რომელნიც ახლა აქვს.
სსრ კავშირის მუშათა კლასის ინტერნაციონალური კავშირი
კაპიტალისტური ქვეყნების მუშებთან, სსრ კავშირის მუშე-
ბის ძმური კავშირი ყველა ქვეყნის მუშებთან — აი საბჭოე-
ბის რესპუბლიკის ძალისა და ძლიერების ერთ-ერთი ქვაკუთ-
ხედი“.¹⁰

საბჭოთა ადამიანები ერთგული არიან ინტერნაციონალიზ-
მის სულისკვეთებისა, მშრომელთა საერთაშორისო სოლიდა-
რობის სულისკვეთებისა. კომუნისტური საზოგადოების ძლე-
ვამოსილი მშენებლობით საბჭოთა ხალხი აახლოებს მუშათა
კლასის გამარჯვებას მთელ მსოფლიოში.

საბჭოთა პარტიოტები დაძაბულად მუშაობენ სოციალის-
ტური სამშობლოს საკეთილდღეოდ და შეგნებული აქვთ,
რომ საბჭოთა კავშირის წარმატებანი ადამრთოვანებენ უც-
ხოეთის ქვეყნების მუშათა კლასს, უნერგავენ მას თავისი ძა-
ლების რწმენას, კაპიტალიზმზე გამარჯვების რწმენას. მეო-
რე მხრივ, ჩვენს ძმებს — მთელი მსოფლიოს პროლეტარებს
— შეგნებული აქვთ, რომ რაც უფრო მტკიცეა საბჭოთა კავ-
შირი, მით უფრო მტკიცეა ერთიანი სოციალისტური ფრონ-
ტი, რომელიც იბრძვის იმპერიალიზმის ძალებს წინააღმდეგ
მშვიდობისათვის, დემოკრატიისა და სოციალიზმისათვის.

¹⁰ ა. სტალინი. „ლენინიზმის საკითხები“, გვ. 605.

ჩვენი ხალხი ამყოფს იმით, რომ სოციალისტური სახელმწიფო ნიშნულია ყველა ხალხისათვის, რომელიც იბრძვის თავის განათავისუფლებლად კაპიტალიზმის უღლისაგან. ჩვენი ხალხი ამყოფს იმით, რომ სოციალისტური დემოკრატია მშვენიერად შელიც სარ კავშირში დამკვიდრდა, აღაფრთოვანებს ბურჟუაზიული ქვეყნების მშრომელებს კაპიტალისტური მონობის წინააღმდეგ საბრძოლველად.

მოკლე დასკვნები

ბურჟუაზიის ნაციონალური პოლიტიკა ხალხთა ჩაგვრისა და დამონების პოლიტიკაა. ასეთი იყო რუსეთის ცარიზმისა და რუსეთის ბურჟუაზიის პოლიტიკა. ასეთია ახლაც ამერიკის შეერთებული შტატების, ინგლისის, საფრანგეთის, პოლანდიის, ბელგიისა და სხვა იმპერიალისტური სახელმწიფოების პოლიტიკა. ისინი დაუნდობლად ჩაგრავენ კოლონიების ხალხებს და ერთმანეთს უსისოანებენ მათ.

დიდმა ოქტომბრის სოციალისტურმა რევოლუციამ ბოლო მოუღო ცარიზმისა და რუსეთის კაპიტალიზმის მიჩაგვრელურ ნაციონალურ პოლიტიკას. კომუნისტურმა პარტიამ და საბჭოთა ხელისუფლებამ გამოაცხადეს ჩვენი ქვეყნის ყველა ხალხის თანასწორობა და საქმით უზრუნველყვეს ეს თანასწორობა.

კომუნისტური პარტია ჩვენი ქვეყნის ყველა ხალხის მშრომელთ ზრდის ურთიერთ პატივისცემისა და ძმური თანამეგობრობის სულისკვეთებით. ნებაყოფლობისა და თანასწორუფლებიანობის საფუძველზე საბჭოთა რესპუბლიკები გაერთიანდნენ საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირში.

საბჭოთა ხელისუფლების ლენინურ-სტალინური პოლიტიკის მეოხებით სარ კავშირის ხალხებმა უდიდეს წარმატებებს მიაღწიეს პოლიტიკურ, სამეურნეო და კულტურულ განვითარებაში. რუსმა ხალხმა მოძვე საბჭოთა ხალხებს დიდი დახმ-

რება გაუწია მრეწველობის მშენებლობაში, მსხვილი მექანი-
ზებული საკოლმეურნეო მიწათმოქმედების შექმნაში, კლ-
რების აღზრდაში, კულტურის აღმავლობაში. **საბჭოთა კავშირის**
სოციალისტური მშენებლობის მსვლელებზე **საბჭოთა**
ხალხების მეგობრობა განმტკიცდა. სამამულო ომის წლებში
ეგი უფრო მეტად გამოიწრთო. საბჭოთა კავშირის ყველა
ხალხი მეტად იცავდა თავის სამშობლოს, თავის დიად სო-
ციალისტურ მონაპოვარს.

ომის შემდგომ პერიოდში საბჭოთა ხალხების ოჯახი წარმა-
ტებით აღადგენს და ავითარებს სახალხო მეურნეობას, წინ
წეეს სოციალისტურ კულტურას, განამტკიცებს მრავალერო-
ვანი საბჭოთა სახელმწიფოს ეკონომიურ ძლიერებას და
თავდაცვისუნარიანობას.

საბჭოთა კავშირის ძალის დიდ წყაროს წარმოადგენს ცხო-
ველმყოფელი საბჭოთა პატრიოტიზმი. საბჭოთა სამშობლო-
სადმი ერთგულება აღაფრთოვანებს საბჭოთა ადამიანებს
თავდადებული შრომისა და საგმირო საქმეებისათვის.

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა